

TERVOLA

Vitsakangas

tuulipuiston hankealueen ja suunniteltujen sähkönsiirtolinjojen arkeologinen inventointi 2022

Antti Bilund
Timo Sepänmaa

Tilaaaja: WSP Finland Oy

Sisältö

Perustiedot	2
Inventointi	4
Tulos	6
Lähteet	7
Yleiskartta ja kohdeluettelo	8
Muinaisjäännökset	9
1 TERVOLA HATTUVAARA	9
2 TERVOLA YLI-HARJUNSELKÄ 1	13
4 TERVOLA LAITALA	15
5 TERVOLA VUOLUKANAHO	17
6 TERVOLA ANTTILANKUMPU	18
9 TERVOLA PÖYTÄMAA	21
10 TERVOLA PERÄKUMPU	25
11 TERVOLA RAKKA-AHO	28
Muu kulttuuriperintökohde	29
8 TERVOLA LAITISENSAARET	29
Löytöpaikka	32
3 TERVOLA YLI-HARJUNSELKÄ 2	32
7 TERVOLA JÄKÄLÄAHO	34

Kansikuva: Maastoa kohteen 1 Tervola Hattuvaara ympäristössä, Kummujärventieltä lounaaseen. Tien ympäristöstä löytyi kvartsi-iskoksia. Palaneen kiven löytökohta on kohdassa, jossa tie alkaa kaartaa vasemmalle.

Perustiedot

Alue:	Tuulivoimapuiston suunnittelualue (6,7 x 4 km) Tervolan eteläosassa, Kemijoen itäpuolella sekä siihen kuuluvat kolme vaihtoehtoista voimanjohtolinjaa: <i>Tervola-Lehmikumpu</i> , <i>Vitsakangas-Tervola</i> sekä <i>Taivalkoski-Lehmikumpu</i> .
Tarkoitus:	Selvittää tuulipuiston hankealueen sekä sähkönsiirtolinjavaihtoehtojen kiinteät muinaisjäännökset ja muut arkeologiset suojelukohteet sekä hankkeen vaikutus näihin kohteisiin.
Työaika:	Maastotyö syyskuun puolivälissä 2022.
Tilaaja:	WSP Finland Oy
Tekijät:	Maastotyö: Antti Bilund ja Timo Sepänmaa. Raportti: Antti Bilund, Timo Sepänmaa ja Taika-Tuuli Kaivo.
Tulokset	Tuulipuistosta etelään suuntautuvan voimajohtolinjan <i>Vitsakangas-Tervola</i> lähistöllä (200 m lähempänä) ei ole entuudestaan tunnettuja arkeologisia kohteita, eikä niitä inventoinnissa löytynyt.

Tuulipuistosta pohjoiseen ja koilliseen suuntautuvien voimajohtolinjojen *Tervola-Lehmikumpu* ja *Taivalkoski-Lehmikumpu* ympäristössä, sijaitsee alle 200 m etäisyydellä niistä viisi muinaisjäännöstä: kivikautiset asuinpaikat: 4 *Tervola Laitala*, 5 *Tervola Vuolukanaho*, 6 *Tervola Anttilankumpu*, ajoittamattomat rakkakuoppa-alueet: 10 *Tervola Peräkumpu 1 (uusi kohde)* ja 11 *Tervola Rakka-aho* sekä yksi esihistoriallinen löytöpaikka (7 *Tervola Jäkäläaho*, ei suojelukohde).

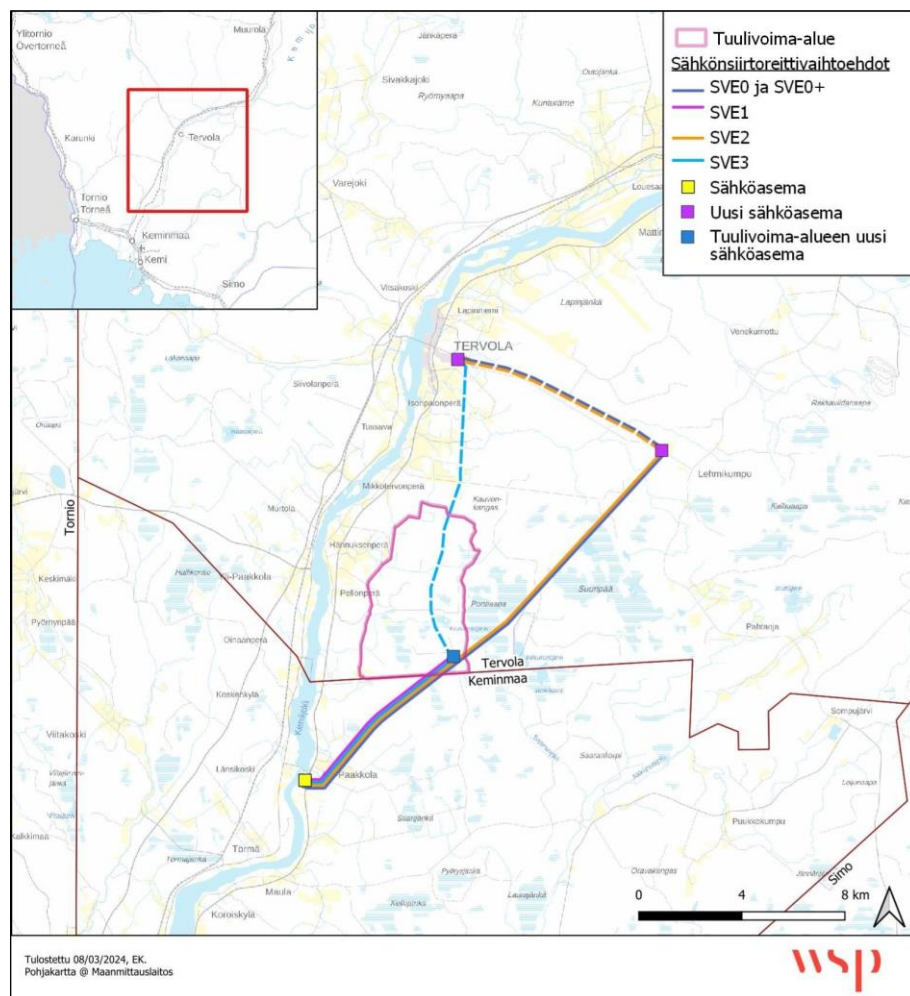
Tuulivoimapuiston suunnittelualueella sijaitsee neljä arkeologista suojelukohdetta: kolme kivikautista asuinpaikkaa (1 *Tervola Hattuvaara*, 2 *Tervola Yli-Harjunselkä 1* ja 9 *Tervola Pöytämaa*, joka on uusi kohde) sekä yksi arkeologinen muu kulttuuri-

perintökohde, *historiallisen ajan rakennuksenpohja ja raivausröykkiöitä* (8 Tervola Laitisensaaret). Lisäksi alueella on yksi ajoittamaton löytöpaikka (3 Tervola Yli-Harjunselkä 2), joka ei ole suojelukohde.

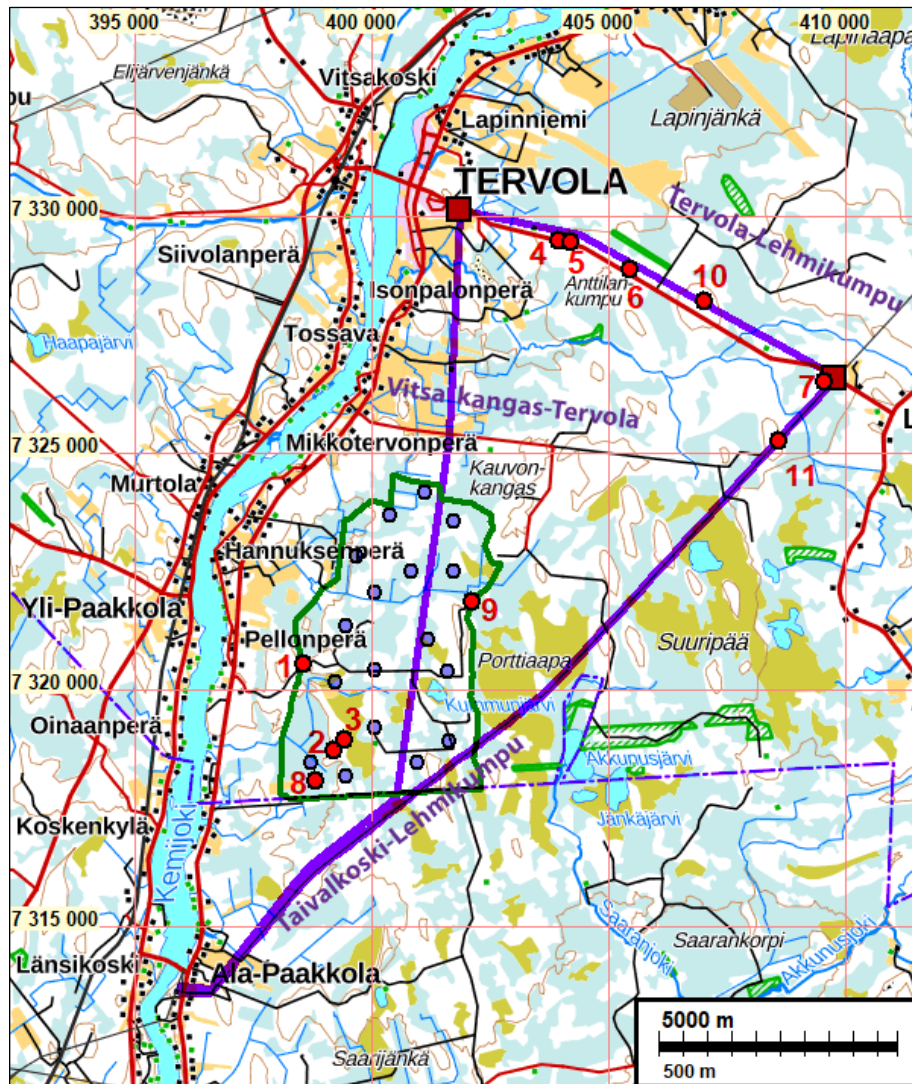
Kaikkiaan tuulipuiston alueella ja enintään n. 200 m etäisyydellä suunnitelluista sähkönsiirtolinjoista sijaitsee 11 arkeologista kohdetta, joista kaksi on löytöpaikkoja, jotka eivät ole suojelukohteita.

Selityksiä:

Koordinaatit ja kartat ovat ETRS-TM35FIN koordinaatistossa. Kartat ovat Maanmittauslaitoksen maastotietokannasta heinäkuussa 2022. Muinaisjäännösrekisteri on tarkastettu 9/2022. Valokuvia ei ole talletettu mihinkään viralliseen arkistoon, eikä niillä ole mitään kokoelmatunnusta. Valokuvat ovat digitaalisia ja ne ovat tallessa Mikroliitti Oy:n palvelimella ja sen varmuuskopioilla, joissa myös raporttiedostot ja materiaali alkuperäisenä. Kuvaajat: Bilund, A. & Sepänmaa, T.

Tilaajan toimittama kartta, jossa voimalinjavaihtoehdot on nimetty YVA-selostuksen mukaisesti.

Tuulipuiston hankealue merkitty vihreällä viivalla, suunnitellut voimalanpaikat vaaleansinisillä ympyröillä, sähkönsiirtolinjat Vitsakangas-Tervola, Tervola-Lehmikumpu sekä Taivalkoski-Lehmikumpu violeteilla viivoilla ja uudet sähköasemat tummanpunaisilla neliöillä.

Punaisilla ympyröillä kohteet 1 Tervola Hattuvaara, 2 Tervola Yli-Harjunselkä 1, 3 Tervola Yli-Harjunselkä 2, 4 Tervola Laitala, 5 Tervola Vuolukanaho, 6 Tervola Anttilankumpu, 7 Tervola Jäkäläaho, 8 Tervola Laitisensaaret, 9 Tervola Pöytämaa, 10 Tervola Peräkumpu 11 Tervola Rakka-aho.

Inventointi

Myrsky Energia Oy suunnittelee tuulivoimalapuistoa Tervolaan. Hankkeen konsultti WSP Finland Oy tilasi hankealueen sekä uuden sähkönsiirtolinjan (vaihtoehtoiseen) arkeologisen inventoinnin Mikrolitti Oy:ltä. Antti Bilund ja Timo Sepänmaa tekivät maastotyön syyskuussa 2022 työn kannalta hyvissä olosuhteissa.

Tutkimusalue koostuu tuulivoimalapuiston suunnittelualueesta sekä siihen liittyvistä voimansiirtolinjoista *Tervola-Lehmikumpu*, *Vitsakangas-Tervola* sekä *Taivalkoski-Lehmikumpu*. Tuulivoimalapuisto (n. 6,7 x 4 km laajuinen) sijaitsee Tervolan eteläosassa, Kemijoen itäpuolella. Puistoon on suunniteltu 17 tuulivoimalan paikkaa. Voimajohtolinjan *Vitsakangas-Tervola* (n. 20 km) eteläpää on Keminmaan Ala-Paakkolassa, josta se kulkee koilliseen, tuulivoimalapuiston suunnittelualueen läpi Tervolan kirkonkylän itäpuolelle sähköasemalle. Voimajohtolinja *Tervola-Lehmikumpu* (n. 10 km) kulkee Tervolan sähköasemalta kaakkoon Lehmikummun kylän tienoilla sijaitsevalle sähköasemalle. Voimalinja *Taivalkoski-Lehmikumpu* (n. 20 km) kulkee voimalinjan *Vitsakangas-*

Tervola eteläpuolella, sen rinnalla Iso Petäjänmaalle, jonka jälkeen sen reitti jatkuu tuulipuiston kaakkoiskulman läpi koilliseen nykyisen Ossauskoski-Taivalkoski linjan käytävässä, päättyen Lehmikummun kylän lähistöllä sijaitsevalle sähköasemalle.

Hannu Kotivuori on tarkastanut arkeologisia kohteita alueella vuosina 1985, 1988–1995, 1997 ja 2004. Tarkempaa, kattavaa inventointia ei ole aiemmin tehty. Tutkimusalueelta tunnetaan ennestään 8 arkeologista kohdetta: kuusi kiinteää muinaisjäännöstä (kivikautiset asuinpaikat raportin kohde 1 *Tervola Hattuvaara*, kohde 2 *Tervola Yli-Harjunselkä 1*, kohde 4 *Tervola Laitala*, kohde 5 *Tervola Vuolukanaho* ja kohde 6 *Tervola Anttilankumpu* sekä yksi rakkakuoppa-alue, kohde 11 *Tervola Rakka-aho*) sekä kaksi löytöpaikkaa, joista toinen on esihistoriallinen (kohde 7 *Tervola Jäkäläaho*) ja toinen ajoittamaton (kohde 3 *Tervola Yli-Harjunselkä 2*). Kohteet 1, 2 ja 3 sijaitsevat tuulipuiston hankealueella tai sen läheisyydessä. Loput edellä mainituista kohteista sijaitsevat sähkönsiirtolinjojen läheisyydessä.

Voimajohtolinjojen korkeustaso vaihtelee 24 (*Vitsakangas-Tervola* eteläpää) - 74 m (Voimajohtolinjojen *Tervola-Lehmikumpu* - *Vitsakangas-Tervola* pohjoispää) välillä. Voimajohtolinjat (muinaisen Kemijoen suussa) ovat paljastuneet muinaisesta Itämerestä myöhäismesoliittisen kivikauden ja varhaisen rautakauden välisenä aikana, suurin osa linjoista ja tuulipuiston alueesta on paljastunut merestä kivikauden lopulla – pronssikauden alkupuolella. Linjat ovat maaperältään pääasiassa kivikoista moreenia ja suota. Linjan *Taivalkoski-Lehmikumpu* maasto on rinnevarjostepistepilven, kartan ja alueelta saadun kokemuksen mukaan sellaista, että sen vähäisiä kuivia maita maastossa ei katsottu tarpeelliseksi katsoa kuin linjan päiden tienoilla.

Tuulipuiston korkeustaso vaihtelee 35–74 m välillä. Suurin osa tutkimusalueesta sijaitsee noin 35–50 m mpy korkeusvälillä. Tuulipuiston alue sijaitsee muinaisen Itämeren kivikauden lopun korkeustasoilla, alue on ollut kivikauden lopulla saaristoa. Alue on suureksi osaksi tasaista suometsää, mikä on arkeologisesti mielenkiinnontonta, mutta kuivan maan kohdat ovat potentiaalisia kivikautisten asuinpaikkojen tai kivikauden lopun röykkiöiden sijainteja. Kaiken kaikkiaan sekä voimajohtolinjoilta että tuulipuistossa voi niiden korkeustasojen puolesta sijaita liki missä vaan esihistoriallisia jäännöksiä – maaperä, maasto ja topografia kuitenkin vaihtelevat ja niiden mukaan eri alueiden ja maastonkohtien sopivuus muinaisjäännöksille.

Alueella voi sijaita erilaisia historiallisen ajan pyyntiin ja elinkeinoihin liittyviä jäännöksiä. Historiallisen ajan vanhaa asutusta selvitettiin 1840-luvun pitäjänkarttojen ja Paakkolan kylän v. 1833 laadittujen isojakokarttojen avulla. Tutkimusalueelle ei ole kartoille merkitty mitään arkeologisesti mielenkiintoista. Maanmittauslaitoksen laserkeilausaineistoon perustuvasta Museoviraston Museoverkon karttapalvelun rinnevarjostepistepilvestä (joka poistettiin käytöstä syksyllä 2022) etsittiin mahdollisesti muinaisjäännöksiin viittavia maarakenteita ja arkeologisesti mahdollisesti mielenkiintoisia pinnanmuotoja. Nämä tarkastettiin maastossa.

Maastotyömenetelminä oli alueiden silmänvarainen tarkastelu ja tarkempi havainnointi muinaisjäännöksille sopiviksi arvelluissa paikoissa, joilla tehtiin lapiolla koekuoppia sekä käsikairanpistoja. Yleisesti kaikkialla missä kuljettiin, tarkasteltiin avoimista maastokohdista ja tuulenkaadoista mahdollisia pintalöytöjä. Suoalueet sekä tasaiset suometsät jätettiin huomiotta. Tarkemmin katsottavat maastot valikoituivat maaperän ja pinnanmuotojen perusteella. Kivisessä tai tasaisessa maastossa ei aikaa juuri käytetty, ellei laserkeilausaineistossa siellä jotain oltu nähty. Rakka-alueet kuitenkin katsottiin rakkakuoppien varalta.

Maastotyössä tarkastettiin tunnetut arkeologiset kohteet sekä etsittiin aikaisemmin tuntemattomia kohteita topografialtaan ja maastoltaan muinaisjäännöksille potentiaalisilta vaikuttavista paikoista. Voimajohtolinjat tutkittiin n. 200 m etäisyydelle niiden keskilinjasta, linjasta *Taivalkoski-Lehmikumpu* tarkastettiin sen päiden maastoja – muualla sitä ei katsottu tarpeelliseksi.

Tulos

Kohteen 1 rajausta tarkennettiin. Muille tunnettujen kohteiden nykyisille suojelustatuksille ja rajauksille emme nähneet muutostarvetta. Yksi muinaisjäänös, kohde 11, jäi maastossa epähuomiossa tarkastamatta, mutta on hyvin oletettavaa sekä ilmakuvien että laserkeilausaineiston perusteella, että sen kohdalla ei ole tapahtunut muutoksia verrattuna Kotivuoren v. 2004 tarkastukseen.

Inventoinnissa löytyi kolme uutta arkeologista kohdetta: kaksi kiinteää muinaisjäänöstä (9 Tervola Pöytämaa kivikautinen asuinpaikka sekä 10 Tervola Peräkumpu ajoittamattomia rakka-kuoppia) sekä yksi arkeologinen muu kulttuuriperintökohde (kohde 8 Tervola Laitisensaaret – historiallisen ajan rakennuksenperustus ja raivausröykkiöitä). Kohde 8 sijaitsee tuulipuistoalueen etelä-lounaiskulmassa, kohde 9 tuulipuiston hankealueen itälaidalla ja kohde 10 suunnitellun sähkönsiirtolinjan pohjois-koillisalueella.

Kaikkiaan tuulipuiston ja sähkönsiirtolinjojen alueilla on 11 arkeologista kohdetta, joista 9 on suojelukohteita ja 2 löytöpaikkoja. Löytöpaikkoja ei voi eikä tarvitse ottaa suunnittelussa huomioon mitenkään. Inventoinnissa todettiin, että niihin ei liity kiinteää muinaisjäänöstä.

Tuulivoimapuiston suunnittelualueella sijaitsevat neljä suojeltavaa kohdetta: kolme kivikautista asuinpaikkaa (kohde 1 Tervola Hattuvaara – tuulivoimala-alueen länsirajalla, kohde 2 Tervola Yli-Harjunselkä 1 – lähimmillään 550 m suunnitellusta voimalan paikasta, alueen sisällä & 9 Tervola Pöytämaa, uusi kohde – aivan tuulivoimala-alueen itärajan tuntumassa, alueen sisällä) sekä yksi muu kulttuuriperintökohde 8 Tervola Laitisensaaret (historiallisen ajan rakennuksenperustus ja raivausröykkiöitä) – lähimmillään n. 310 m tuulivoimala-alueen etelärajasta, alueen sisällä). Lisäksi alueella on yksi ajoittamaton löytöpaikka (3 Tervola Yli-Harjunselkä 2 1000011871 – lähimmillään 680 m suunnitelluista voimalanpaikasta, tuulivoimala-alueen sisällä).

Linjan *Vitsakangas-Tervola* liepeillä ei ole entuudestaan tunnettuja arkeologisia kohteita, eikä niitä inventoinnissa löytynyt. Linjojen *Tervola-Lehmikumpu* ja *Taivalkoski-Lehmikumpu* pohjois-koillisosassa sijaitsevat tunnetut ja uudet kohteet, mukaan lukien neljä muinaismuistolailta suojeltavaa kivikautista asuinpaikkaa (4 Tervola Laitala 845010090 - lähimmillään n. 220 m suunnitellun voimalinjan reitistä, 5 Tervola Vuolukanaho 845010091 – lähimmillään n. 170 m suunnitellun voimalinjan reitistä, 6 Tervola Anttilankumpu 1000027013 – lähimmillään n. 90 m suunnitellun voimalinjan reitistä, 10 Tervola Peräkumpu 1 uusi kohde – suunnitellun voimalinjan reitillä, 11 Tervola Rakka-Aho 1000011862 – lähimmillään n. 10 m suunnitellun voimalinjan reitistä,) sekä yksi esihistoriallinen löytöpaikka, joka ei ole kiinteä muinaisjäänös eikä siten suojelukohde (7 Tervola Jäkäläaho 1000011872 – lähimmillään n. 210 m suunnitellun voimalinjan reitistä).

Yhteenveto: arkeologiset kohteet ja niiden sijainnit hankkeeseen nähden:

[1 Tervola Hattuvaara](#) (kivik. asuinpaikka, 845010112): tuulivoimala-alueen länsirajalla

[2 Tervola Yli-Harjunselkä 1](#) (kivik. asuinpaikka, 1000011858): lähimmillään 550 m suunnitellusta voimalan paikasta, tuulivoimala-alueen sisällä

[3 Tervola Yli-Harjunselkä 2](#) (ajoittamaton löytöpaikka, 1000011871): lähimmillään 680 m suunnitelluista voimalanpaikasta, tuulivoimala-alueen sisällä – ei ole suojelukohde, ei tarvitse huomioida hankkeessa.

[4 Tervola Laitala](#) (kivik. asuinpaikka, 845010090): lähimmillään n. 220 m suunnitellun voimalinjan *Tervola-Lehmikumpu* reitistä

[5 Tervola Vuolukanaho](#) (kivik. asuinpaikka, 845010091): lähimmillään n. 170 m suunnitellun voimalinjan Tervola-Lehmikumpu reitistä

[6 Tervola Anttilankumpu](#) (kivik. asuinpaikka, 1000027013): lähimmillään n. 90 m suunnitellun voimalinjan Tervola-Lehmikumpu reitistä

[7 Tervola Jäkäläaho](#) (esihist. löytöpaikka, 1000011872): lähimmillään n. 210 m suunnitellun voimalinjan Tervola-Lehmikumpu reitistä. Ei ole suojelukohde, ei tarvitse huomioida hankkeessa.

[8 Tervola Laitisensaaret](#) (hist. ajan rakennuksenperustus ja raivausröykkiöitä, uusi kohde): etäällä suunnitelluista voimaloista, hankealueen sisällä

[9 Tervola Pöytämaa](#) (kivik. asuinpaikka, uusi kohde): aivan tuulivoimalahankealueen itärajan tuntumassa, hankealueen sisällä

[10 Tervola Peräkumpu 1](#) (ajoit. rakkakuoppa-alue, uusi kohde): suunnitellun voimalinjan Tervola-Lehmikumpu reitillä.

[11 Tervola Rakka-Aho](#) (ajoit. rakkakuoppa-alue, 1000011862): lähimmillään n. 10 m suunnitellun voimalinjan Taivalkoski-Lehmikumpu reitistä.

Hankkeella voisi sen nykyisten suunnitelmien mukaan olla vaikutusta kohteisiin 10 ja 11, molemmat rakkakuoppa alueita, jotka sijaitsevat voimajohtolinjojen alla tai kupeessa.

14.11.2022

raporttia päivitetty karttojen ja voimajohtolinjojen nimien osalta 3.4.2024

Antti Bilund, Timo Sepänmaa
Mikroliitti Oy

Lähteet

Degerman 1833. Carta öfver Öfverpaakkola by... Maanmittauslaitos.

Kotivuori, H. 1985. Tervola – Inventointikertomus vuodelta 1985. Museovirasto.

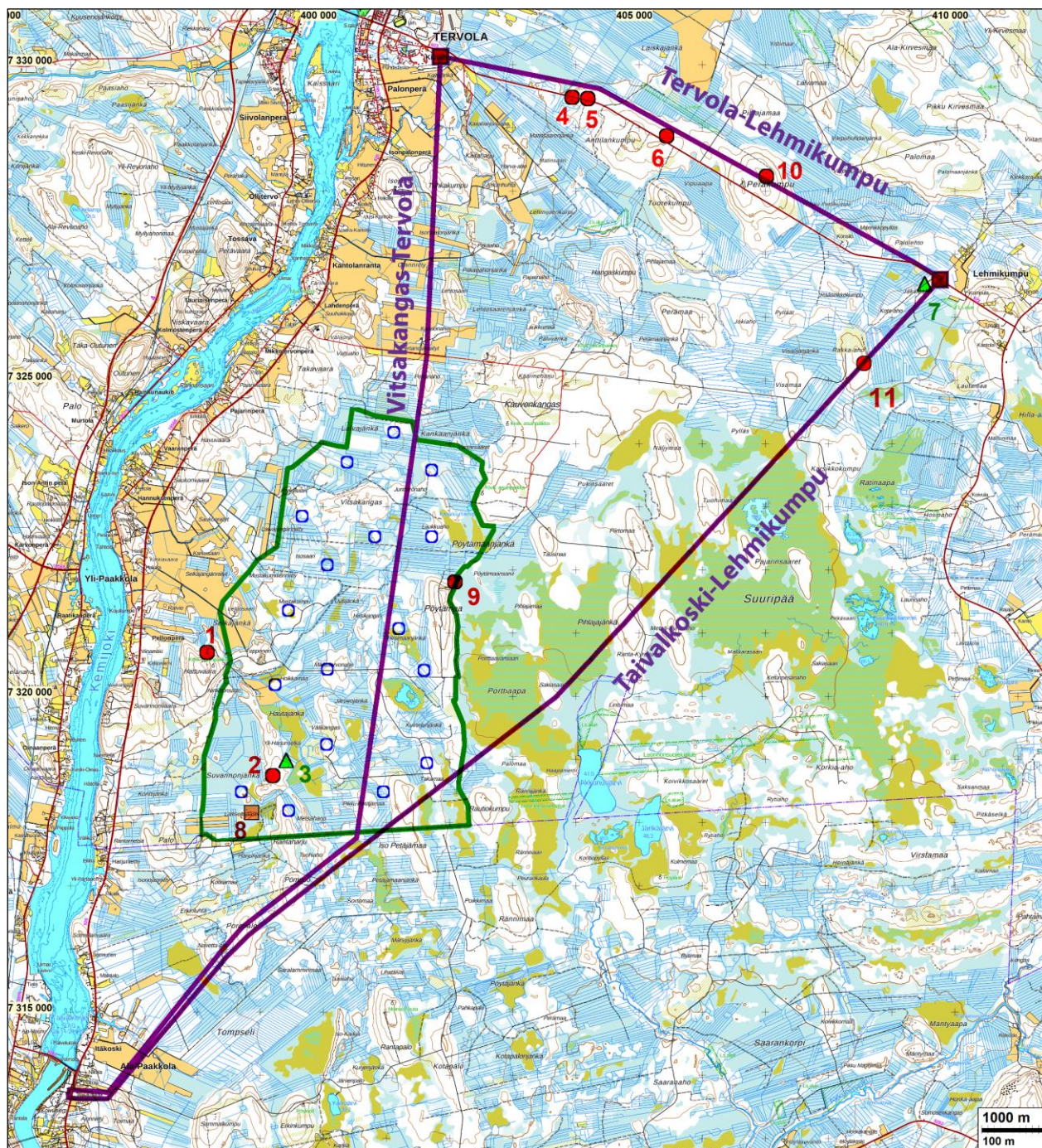
Kotivuori, H. 1988–1995. Tervolan muinaisjäännösten täydennysinventointi 1988 ja kohteiden tarkastuksia 1989–1995. Lapin maakuntamuseo.

Kotivuori, H. 1997 & 2004. Tervola 125, 155–165 – muinaisjäännöskohteiden tarkastuksia 1997. Lapin maakuntamuseo.

Peruskartat 1960, 1974 1981, 1983. 2542 10 Ala-Paakkola; 2542 11 Yli-Paakkola; 2544 02 Lehmikumpu & 2544 05 Pahtaoja. Maanmittauslaitos.

Pitäjänskartat 1843. (2542 10) Kemi (2544 02 + 01 + 05 + 2542 11) Tervola.

Yleiskartta ja kohdeluettelo

Tuulipuiston hankealue merkitty vihreällä viivalla, suunnitellut voimalanpaikat sinisillä ympyröillä, uudet sähkönsiirtolinjat violetilla viivalla ja uudet sähköasemat violeteilla neliöillä.

Kiinteät muinaisjäännökset: 1 Tervola Hattuvaara, 2 Tervola Yli-Harjunselkä 1, 4 Tervola Laitala, 5 Tervola Vuolukanaho, 6 Tervola Anttilankumpu, 9 Tervola Pöytämaa, 10 Tervola Peräkumpu 11 Tervola Rakka-aho

Muu kulttuuriperintökohde: 8 Tervola Laitisensaaret

Löytöpaikat: 3 Tervola Yli-Harjunselkä 2 ja 7 Tervola Jäkäläaho

Kohdeluettelo

NR	N	E	NIMI	TYYPPI	AJ	MJ TUNNUS
Kiinteät muinaisjäännökset (suojelukohteita)						
1	7320694	398164	Tervola Hattuvaara	asuinpaikka	kivik	845010112
2	7318743	399202	Tervola Yli-Hariunselkä 1	asuinpaikka	kivik	1000011858
4	7329482	403942	Tervola Laitala	asuinpaikka	kivik	845010090
5	7329460	404191	Tervola Vuolukanaho	asuinpaikka	kivik	845010091
6	7328871	405437	Tervola Anttilankumpu	asuinpaikka	kivik	1000027013
9	7321810	402087	Tervola Pöytämaa	asuinpaikka	kivik	uusi kohde
10	7328229	407016	Tervola Peräkumpu	kivirakenteita; rakkakuoppia	ajoit	uusi kohde
11	7325270	408562	Tervola Rakka-aho	kivirakenteita, rakkakuoppia	ajoit	1000011862
Muu kulttuuriperintökohde (suojelukohde)						
8	7318160	398868	Tervola Laitisensaaret	asuinpaikka	hist	uusi kohde
Löytöpaikat (eivät suojelukohteita)						
3	7318983	399413	Tervola Yli-Hariunselkä 2	Löytöpaikka	ajoit	1000011871
7	7326525	409522	Tervola Jäkäläaho	Löytöpaikka	esihist	1000011872

Muinaisjäännökset

Kohdekuvauksissa on siteerattu Muinaisjäännösrekisterin kohdekuvausten tekstejä sellaisenaan ja kokonaisuudessaan, emmekä ole tehneet sen teksteihin mitään muutoksia tässä raportissa.

1 TERVOLA HATTUVAARA

Mj-tunnus: 845010112

Status: kiinteä muinaisjäännös (sm)

Ajoitus: kivikautinen

Laji: asuinpaikka

Koordin: N 7320694 E 398164 Z 40

Tutkijat: Kotivuori 2004 tarkastus, Mökkönen 2020 tarkastus, Bilund & Sepänmaa 2022 inventointi

Sijainti: Paikka sijaitsee Tervolan kirkosta 10,5 km etelään. Pääosin tuulipuiston hankealueen ulkopuolella, itäreunamat ulottuvat hankealueelle.

Huomiot: **Muinaisjäännösrekisteri:** Kohde sijaitsee Tervolan kirkosta noin 10,5 kilometriä etelään ja Kemijoesta noin 1,3 kilometriä itään, Hattuvaaran pohjois- ja koillispäässä. Alueella on asumuspainanteita sekä asuinpaikkalöytöjä kahdelta erilliseltä paikalta (a ja b).

Kohteen raja-alue seutukaavaliiton luettelossa poikkeaa oleellisesti alkuperäisessä inventoinnissa tehdystä karttaluonnoksesta (havainto 5.8.2014).

Kohde sijaitsee Tervolan kirkosta noin 10,5 kilometriä etelään ja Kemijoesta noin 1,3 kilometriä itään, Hattuvaaran pohjois- ja koillispäässä. Alueella on asumuspainanteita sekä asuinpaikkalöytöjä kahdelta erilliseltä paikalta (a ja b). Kohteen raja-alue seutukaavaliiton luettelossa poikkeaa oleellisesti alkuperäisessä inventoinnissa tehdystä karttaluonnoksesta (havainto 5.8.2014).

Asuinpaikka a   kivikautinen
N 7320480 E 398454

Kuvaus: Kohde sijaitsee Hattuvaaran itäkoillispuolella. Asuinpaikalla a on joitakin kvartseja ja liesikohtia ojanteissa, murroskohdissa ja auratuilla laikuilla tien ja suon välisellä kaistalla. Pienen aukion koillispuolen metsikössä on mahdollinen asumuspainanne, joka on muodoltaan suunnikasmainen ja alava. Tien luoteispuolella on laajahko sorakuoppa, sekä auraamalla pohjoiseteläsuuntaiseen metsälinjaan asti turmeltu hiekkaperäinen rinneaisio. Tällä alueella on hajanaisesti kvartseja ja liesikohtia. Pohjoispäässä löytöalue ulottuu lähes suon reunaan saakka.

Asuinpaikka b   kivikautinen
N 7320694 E 398164

Kuvaus: Asuinpaikka b sijaitsee Hattuvaaran pohjoisrinteen keskivaiheilla. Täällä on koskemattomana säilynyt ja metsän peittämä asumuspainanneryhmä yhtenä rivinä noin korkeudella 46 metriä merenpinnan yläpuolella. Asumuspainanneryhmään kuuluu 10 tai 11 selvästi erottuvaa ja neljä epäselvempää painannetta. Maasto painanteiden ympäristössä on loivasti viettävää hietamaata. Hattuvaaran ylärinne kohoaa etelään mentäessä kivikkoisena, ja vaaran laella onkin rakkaa, jossa on 5–8 mahdollista rakkakuoppaa.

Teemu Mökkönen 2020: Huomautuksia: Kohde tarkastettiin VARK-hankkeessa 26.8.2020. Tarkastuksessa paikannettiin alueen b asumuspainanteet. Tarkastuksessa havaittiin yksi painanne enemmän kuin Kotivuoren (1988) yleiskarttaluonnoksessa. Painanteet numeroitiin idästä länteen (1–15). Itäisin painanne 1 (Kotivuoren painanne 14–15) on tuhottu äestäen. Alueen b aluerajausta supistettiin havaintojen perusteella. Asuinpaikka-alue a oli entisellään. Tämän alueen pohjoispuolelle oli tullut uusi tien reunaa myötäilevä hiekkakuoppa. Tarkastuksessa havaittiin kvartseja tämä uuden hiekkakuopan avoimelta pohjoisreunalta. Alueen a pohjoisrajausta laajennettiin myös tien pohjoispuolelle. Tarkastuksen yhteydessä dokumentoitiin Hattuvaaran laen avorakasta rakkakuoppa-alue, josta oli maininta jo Kotivuoren raportissa. Tarkastuksessa paikannettiin näkyvät kuopat (12 kpl), eikä niitä etsitty ympäristöstä lisää. Rakkakuoppa-alue lisättiin Hattuvaaran kohteeseen alueena c. Muinaisjäännösrekisterissä on merkittynä lisäksi erillinen nimeämätön alue Hattuvaaran itäreunalla vajaa 10 m karttaan merkittyä rakkaa alemmalla tasolla (paikalla on peruskartassa muinaisjäännösmerkki). Kotivuoren raportin (1988) perusteella tämä alue on merkitty rekisteriin virheellisesti. Tämä nimeämätön aluerajaus siirrettiin entisen hiekkakuopan pohjoispuolelle paikalle, johon Kotivuoren raportti sen osoittaa.

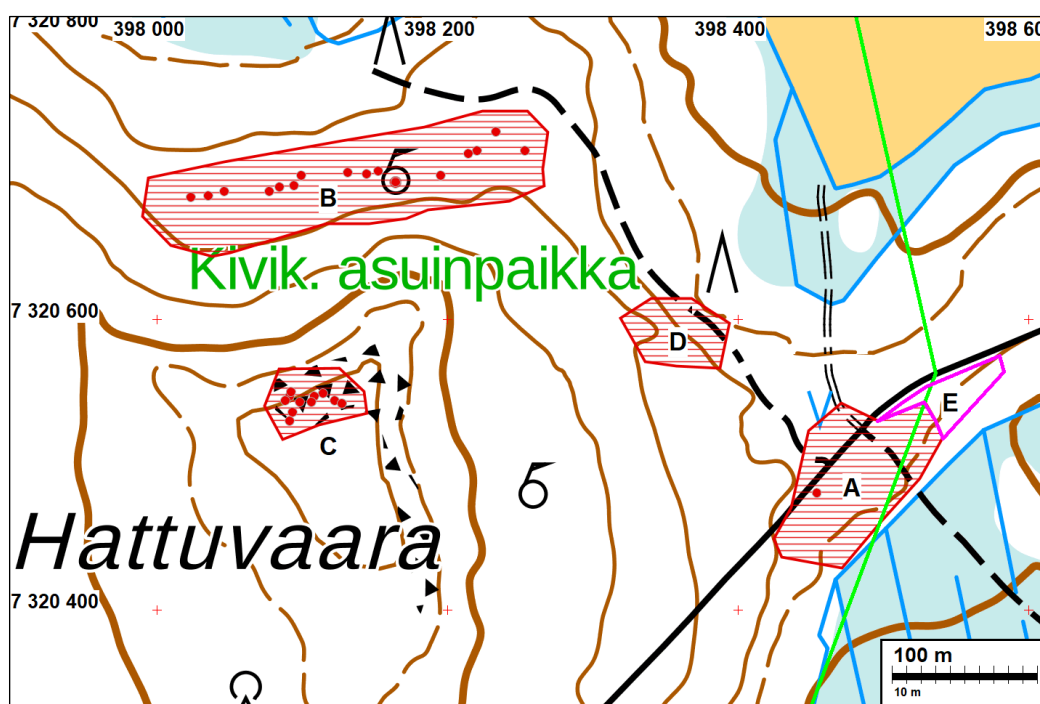
Antti Bilund 2022: Laajan ja useista erillisistä muinaisjäännöksiksi rajatuista alueista koostuvan kohteen alakohteeseen Asuinpaikka a kuuluva muinaisjäännösrajaus ulottuu itäreunallaan v. 2022 inventointialueelle. Tämän muinaisjäännösrajausten koillisosa Kummujärventien kaakkoispuolella perustuu ilmeisesti Kotivuoren karttaluonnokseen (*raportissa "Tervolan muinaisjäännösten täydennysinventointi 1988 ja kohteiden tarkastuksia 1989–1995", s. 79, kyseinen karttaluonnos on päivätty 1992*). Siihen merkitty mahdollinen asumuspainanne sijaitsee muinaisjäännökseksi rajatun alueen koillisosassa, aivan inventointialueen rajalla, ilmeisesti kohdassa N 7320516 E 398518.

Kyseisellä paikalla todettiin matala painanne, joka voi hyvin olla asumuspainanne. Paikalla on paksusammalista ja mättäikköistä metsää, jossa painanteen reunojen tarkka hahmottaminen ei ole helppoa. Painanteen länsipuolella, mihin Kotivuori on

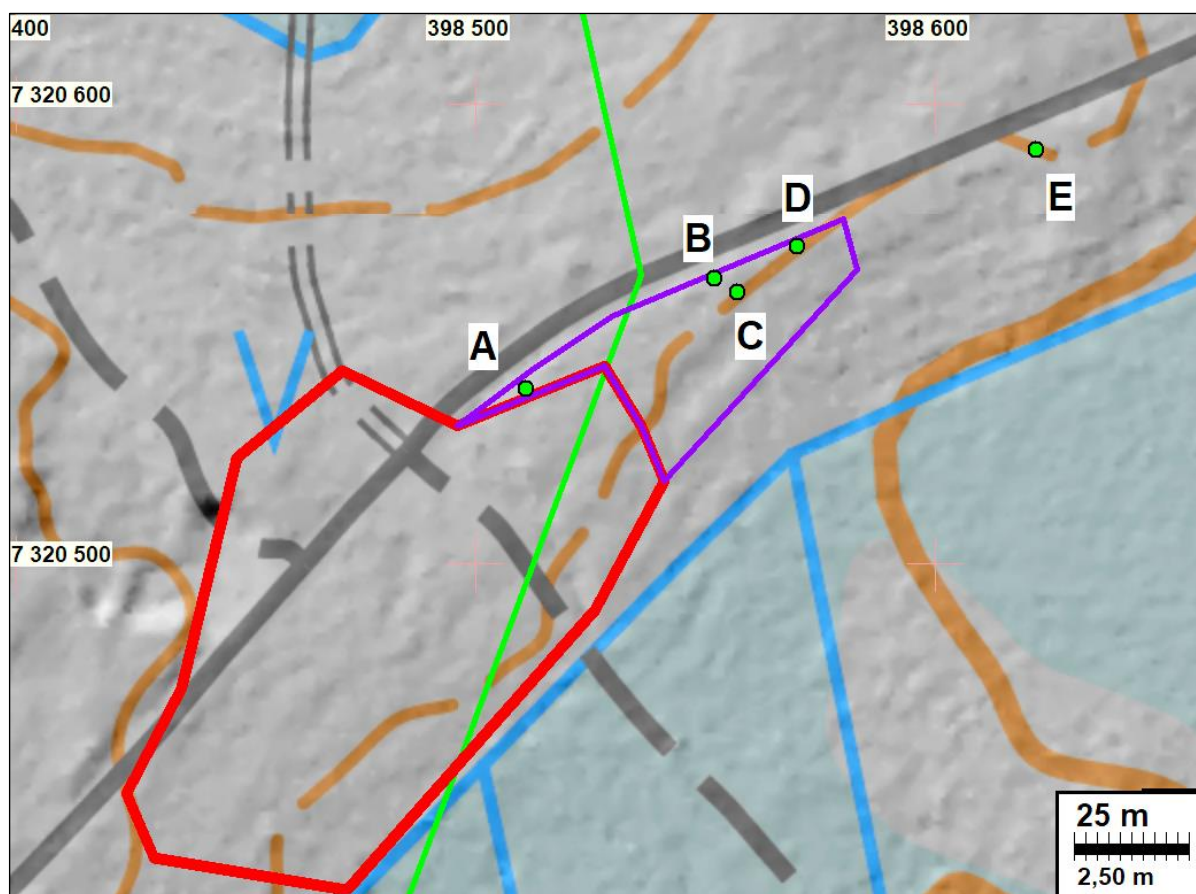
merkinnyt tieltä kaakkoon raivatun alueen, on nyt metsäautotie, joka jatkuu suolle. Sen tienoilla oli jonkin verran paljasta maan pintaa, mutta mitään asuinpaikkaan viittaavaa ei havaittu. Painanteen itäpuolella Kotivuori oli havainnut palanutta kiveä ja kvartsia auratun alueen länsipäässä. Alue, joka Kotivuoren karttaluonnoksessa on merkitty auratuksi hakkuualueeksi, kasvaa nyt metsää, ja maan pinta on kokonaan kasvillisuuden peittämä. Aurasjäljet ovat syvät ja näkyvät edelleen hyvin.

Edellä kuvatun, aiemmin muinaisjäännökseksi rajatun alueen pohjoispuolella jää sen ja Kummujärventien väliin kapea kiilamainen alue ehjää metsämaata. Tällä kohdalla, Kummujärventien kaakkoisreunalla olevan ojan leikkauksessa, havaittiin palanutta kiveä (N 7320538 E 398511). Siitä n. 50 m koilliseen (N 7320562 E 398552) havaittiin samassa leikkauksessa kvartsi-iskos. Toinen iskos havaittiin ojaa kaivettaessa, ojan kaakkoisreunalle nostetun hiekkakasan metsänpuoleiselta reunalta, n. 6 m päästä tien reunasta (N 7320559 E 398557). Noin 20 m löytökohdista koilliseen löytyi ojan leikkauksesta vielä kaksi kvartsia, jotka ovat kuitenkin pieniä, eivätkä selviä iskoksia (N 7320569 E 398570). Maaperä jatkuu hiekkaisena ja vähäkivisenä tien kaakkoispuolisessa ojassa vielä muutamia kymmeniä metrejä kauemmas (likimain kohtaan N 7320590 E 398622), mutta alueella ei havaittu mitään muinaisjäännökseen viittaavaa. Tien luoteispuolisessa ojassa maa muuttuu kiviseksi jo lännempänä. Havaintomahdollisuudet kyseisessä ojassa olivat heikot runsaan kasvillisuuden vuoksi, eikä siellä havaittu asuinpaikkaan viittaavia löytöjä.

Löytöjen ja havaintojen perusteella asuinpaikka ulottuu nykyistä *Asuinpaikka a* muinaisjäännösrajausta kauemmas koilliseen Kummujärventien ja kaakossa olevan suon laidan välissä. Muinaisjäännösrajausta ehdotetaan laajennettavaksi siten, että se kattaa Kummujärventien ja suon laidan välisen alueen koillisessa tasalle E 398580 saakka. Laajennetun rajauksen sisälle jäävä alue on loivasti kaakkoon laskevaa hiekkapohjaista metsämaata. Alue on osittain ehjää maastoa, osittain aluetta, jolla maan pintaa on metsänuudistuksen yhteydessä muokattu.

Muinaisjäännösrekisterin muinaisjäännösrajaukset punaisella viivoituksella ja ehdotettu laajennus **E** violetilla viivalla. Tuulipuiston länsiraja on merkitty vihreällä viivalla. **A** = alakohteeseen Asuinpaikka a liittyvä rajausta **B** = alakohteeseen Asuinpaikka b liittyvä rajausta **C** = rakkakuoppiin liittyvä rajausta **D** = asuinpaikkalöytöjen perusteella rajattu alue, joka ei liity mihinkään alakohteeseen.

Asuinpaikka a nykyinen muinaisjäännösrajaus on merkitty punaisella viivalla. Rajaukseen ehdotettava laajennus on merkitty violetilla viivalla. Tuulipuistoalueen länsiraja on merkitty vihreällä viivalla.

● = Laajennusehdotuksen perustana olevat havainnot:

A = palanut kivi tien eteläpuolella ojaleikkauksessa

B = kvartsi-iskos tien eteläpuolella ojaleikkauksessa

C = kvartsi-iskos ojasta nostetussa hiekkakasassa metsän puolella, noin 6 m tien reunasta

D = kaksi epäselvää mahdollista kvartsi-iskosta tien eteläpuolella ojaleikkauksessa

E = maa alkaa muuttua kiviseksi tien eteläpuolisessa ojassa, pohjoispuolisessa jo lännempänä

Vasemmalla aiemman muinaisjäännösrajauksen (alakohde a) koillispäästä pohjoiskoilliseen kuvattuna.

Maasto on nyt metsää kasvavaa, mutta aiemmin se oli aurattua. Vasemmalla näkyy Kummujärventie.

Oikealla maastoa Kummujärventieltä lounaaseen kuvattuna. Kvartsi-iskosten löytökohtat tien varren ojaleikkauksessa ja metsän puolelle ojasta nostetussa maassa ovat kuvan keskellä. Palaneen kiven löytökohta on taustalla, kohdassa, jossa tie alkaa kaartaa vasemmalle.

Vasemmalla kvartsi-iskoksen löytöpaikka ojasta nostetussa maassa metsän puolella. Maalaji on lajittunutta kivetöntä hiekkaa. Taustalla näkyy Kummujärventie. Kuvattu pohjoiseen. **Oikealla** palanutta kiveä oja-leikkauksessa Kummujärventien kaakkoisreunalla.

2 TERVOLA YLI-HARJUNSELKÄ 1

Mj-tunnus: 1000011858

Status: kiinteä muinaisjäännös (sm)

Ajoitus: kivikautinen

Laji: asuinpaikka

Koordin: N 7318743 E 399202 Z 44

Tutkijat: Kotivuori 2004 tarkastus, Bilund & Sepänmaa 2022 inventointi

Sijainti: Paikka sijaitsee Tervolan kirkosta 12,2 km etelään, tuulipuiston hankealueella.

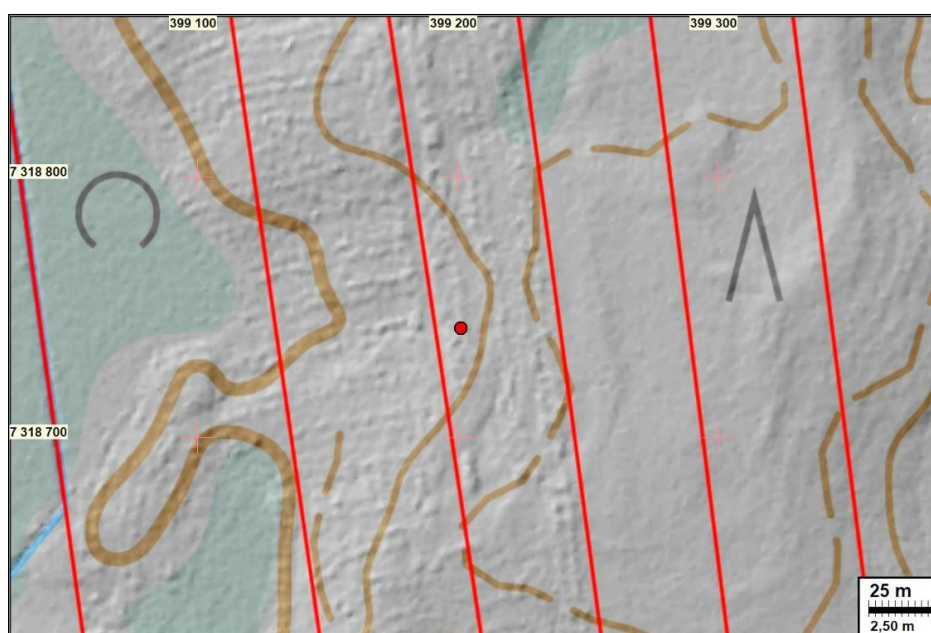
Huomiot: **Muinaisjäännösrekisteri:** Yli-Harjuselän länsisivulla on metsälinjan kohdalla olevassa notkelmassa keskimääräistä hienohiekkaisempaa moreenimaata, jossa erottuu heikosti rivi painanteita (4–6 kpl). Pidän ilmeisenä, että kysymyksessä on aikaisintaan kivikauden loppuvaiheen asumuspainanteista. Yksi on selvästi muita pitempi (n. 15–18 x 5 m, syv. 0,4 m) Sen toisessa päässä näytti olevan humuksen alla palaneita kiviä. Myös toisen pienen painanteen pohjassa oli selvästi palaneita kiviä. Maapohja on kauttaaltaan humuspeitteistä, joten mahdollisia löydöksiä ei voinut erottaa. Nähtävästi paikalla on ollut luontainen rantapenger pienessä poukassa, jota kivikauden tai varhaismetallikauden alun pyytäjät ovat hyödyntäneet. Alue lienee äestetty tarkastuksen (2004) jälkeen 2000-luvun alussa

Antti Bilund 2022: Tiedot kohteesta perustuvat Kotivuoren vuoden 2004 tarkastukseen. Siinä sekä tekstissä (raportissa Tervola 125, 155–165 – muinaisjäännösten tarkastuksia 1997 ja 2004, s. 5) että karttaluonnoksessa (s. 17) ilmoitetaan kohteen sijainniksi peruskoordinaatteina $x = 7320\ 25$, $y = 2535\ 68$ eli N 7318749 E 399214, eli lähes 15 m muinaisjäännösrekisterin koordinaattipisteestä (N 7318743 E 399202) koilliseen ja jonkin verran ylempänä rinteellä. Tekstissä ilmoitetaan sijaintina myös ilmeisesti yhtenäiskoordinaatteina ilmoitettu sijainti ”GPS N 39931 E, 732181 N” eli N 7318748 E 399178, joka on noin 25 m muinaisjäännösrekisterin koordinaattipisteestä länteen ja alempana rinteellä.

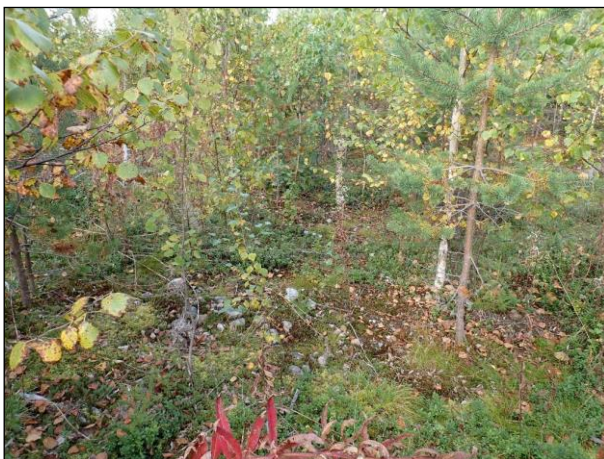
Karttaluonnoksen mukaan asumuspainanteet ovat korkeuskäyrien ja "metsälinjan" suuntaisessa jonossa siten, että "metsälinja" kulkee likimain pohjoisesta etelään asumuspainanteiden ylärinteen puoleisen reunan tasalla. Mikäli "metsälinja" on sama kuin paikalla oleva tilan raja, kuten Kotivuoren peruskarttaliitteen (s. 11) perusteella näyttäisi olevan, painanteet olisivat rinteessä alempana kuin nykyisin muinaisjäännösrekisteriin merkitty sijainti, mutta ylempänä kuin edellä mainittu vuoden 2004 GPS-sijainti. Kuten edellä esitetystä näkyy, asumuspainanteiden sijainti rinteellä on varsinkin korkeussuunnassa (ja itä-länsi-suunnassa) aiempien tietojen perusteella melko epäselvä. Karttaluonnoksen mukaan painanteet muodostavat korkeuskäyrien suunnassa noin 50 m pitkän jonon. Lisäksi jonon pohjoispään luoteispuolella on yksi painanne ja ylempänä rinteellä noin 20 m päässä yksi epävarma painanne.

Koko se alue rinteellä, alueen halkaisevan tilan rajan molemmilla puolilla, jolla asuinpaikkajäännösten on pakko sijaita hieman epätarkoista ja ristiriitaisista sijaintitiedoista huolimatta, on raskaasti muokattua entistä hakkuualueetta, jolla nyt kasvaa melko tiheää taimikkoa. Maan pinta on lähes kokonaan sammalen, turpeen tai muun kasvillisuuden peitossa. Tilan rajan kohdalla kulkee paikoin raivattu metsätraktorin ajoura. Sen varsilla on paljasta maata paikoin enemmän nähtävänä. Siellä kuten muuallakin maaperä näyttää olevan pikkukiviä ja soraa sisältävää hiekka- maata. Mitään asuinpaikkaan viittavia löytöjä paljailla alueilla ei havaittu.

Vuoden 2004 karttaluonnokseen piirrettyjä asumuspainanteita ei voinut maastossa sen nykykunnossa tunnistaa. Rinteellä havaittiin joitakin matalia painanteita, joiden mittoja ja luonnetta ei kuitenkaan maanmuokkauksen jälkien vuoksi voi määrittää. Selvin tällainen epämääräinen painanne oli varsin tarkasti muinaisjäännösrekisterissä kohteen sijaintia kuvaavan pisteen kohdalla, eli tilan rajan itäpuolella. Sitäkään ei kuitenkaan voi yhdistää karttaluonnoksen painanteisiin. Koska vuoden 2004 karttaluonnokseen merkittyjä painanteita ei voitu maastossa paikallistaa, eikä mitään asuinpaikkaan viittaavia havaintoja tehty, ei kohdetta voi inventointihavaintojen perusteella rajata.

Keskellä karttaa muinaisjäännösrekisterin-koordinaattipiste. Kohdetta ei pystytty rajaamaan inventoinnissa. Punaiset viivat ovat paikannuksessakin hyödynnettyjä tilan rajoja.

Vasemmalla tyypillistä raskaasti muokattua ja nyt kasvillisuuden peittämää entistä hakkuualueutta asuinpaikan kohdalla. Maassa on paljon pikkukiviä, jotka vielä näkyvät sammalkerroksen läpi. Kuvattu luoteeseen. **Oikealla** näkyy pienialainen hiekkaisempi kohta rinteellä. Kuvattu koilliseen.

Vasemmalla alueen läpi, likimain pohjoisesta etelään kulkevalla tilanrajalla oleva, maastoon raivattu metsätraktorin ura. Maaperä soransekaista hiekkaa. Kuvattu kaakkoon. **Oikealla** maastoa asuinpaikka-alueen yläreunassa. Asuinpaikka on taimikossa vasemmalle laskevassa rinteessä. Kuvattu pohjoisluoteeseen.

4 TERVOLA LAITALA

Mj-tunnus: 845010090

Status: kiinteä muinaisjäänös (sm)

Ajoitus: kivikautinen

Laji: asuinpaikat

Koordin: N 7329482 E 403942 Z 44

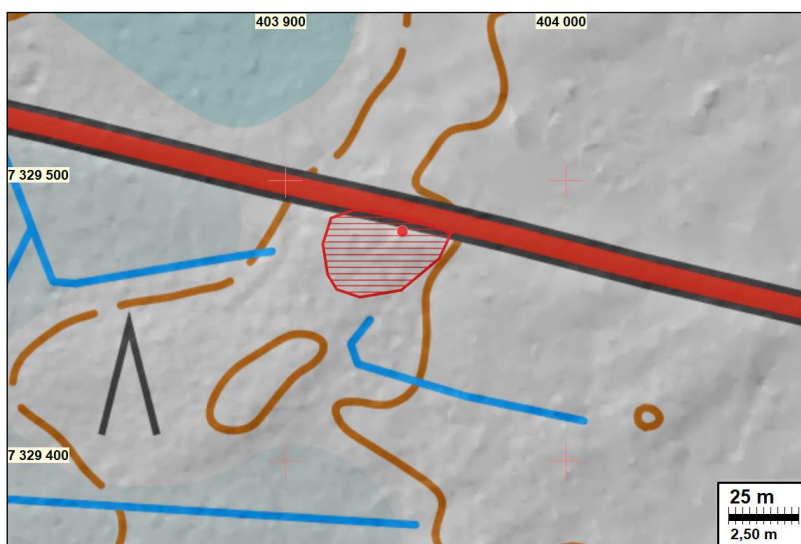
Tutkijat: Kotivuori 1985 inventointi, Bilund & Sepänmaa 2022 inventointi

Sijainti: Paikka sijaitsee Tervolan kirkosta 3,6 km itään, uusien sähkönsiirtolinjojen hankealueen tuntumassa, noin 200 m sähkönsiirtolinjasta *Tervola-Lehmikumpu* etelään. Paikka ei ulotu aivan lähelle uutta sähkönsiirtolinjaa.

Huomiot: **Muinaisjäänösrekisteri:** Anttilankummun länsikärjessä, aivan Lehmikumpuun vievän tien etelälaidassa oleva kivikautinen asuinpaikka. Kohde on paikannettu inventoinnissa 1985, jolloin noin 350 m pitkän aurausalueen kulmassa, kivien katta-
massa, hienohiekkaisessa maaperässä. Lännenpuolelta soiseen maastoon liitty-

vällä töyräällä havaittiin noin 20 x 40 m:n alalla runsaasti palaneita kiviä ja jonkin verran kvartsi-iskoksia. Kivikautinen asuinpaikka jatkuu ilmeisesti myös paikan sekä eteläpuoleiseen suuntaan että sen ja tien pohjoispuoliseen osaan muinaisrautaa. Todennäköisesti hieman varhaisempi, pienialainen asuinpaikka, Vuolukanaho (Anttilankumpu 2), sijaitsee tien vastapuolella ja noin 350 m itään mentäessä. Alhaisen löytökorkeutensa vuoksi asuinpaikka voidaan ajoittaa myöhäiskivikauteen, noin vajaat 2000 eKr.

Antti Bilund 2022: Asuinpaikka on nykyisin metsää kasvavaa kangasmaastoa. Mitään asuinpaikkaan viittaavaa paikalla ei nykyisin ole maan pinnalla havaittavissa. Vuoden 1985 inventointikertomuksessa on karttaluonnos (s. 139), jonka perusteella kohteen nykyinen rajausta kattaa keskeisen löytöalueen. Karttaluonnokseen on merkitty kysymysmerkkien kanssa muutamia löytökohtia myös nykyisen muinaisjäännösrajausten lounaispuolelle ja tien pohjoispuolelle. Näilläkin alueilla ei nykyisin ole metsämaastossa havaittavissa mitään muinaisjäännöksiin viittaavaa. Tien pohjoispuolella maasto vaikuttaa melko kiviseltä ja muuttuu vielä kivisemmäksi noin 30 m päässä tiestä. Tarkastuksen perusteella kohteen rajausta tai muita tietoja ei ole syytä muuttaa.

Kohteen muinaisjäännösrekisterin mukainen rajausta on merkittynä kartalle punaisella raidoituksella.

Vasemmalla on asuinpaikkaa kangasmaastossa, vasemmalla suolle laskevan törmän päällä. Taustalla näkyy Lehmikummuntie. Kuvattu koilliseen. **Oikealla** vuoden 1985 löytöaluetta kuvattuna itään. Löytöjä kerättiin silloin auratulta hakkuualueelta. Aurausjäljet alkavat keskellä olevan puun takaa.

5 Tervola Vuolukanaho

Mj-tunnus: 845010091

Status: kiinteä muinaisjäännös (sm)

Ajoitus: kivikautinen

Laji: asuinpaikat

Koordin: N 7329460 E 404191 Z 46

Tutkijat: Kotivuori 1985 inventointi, Bilund & Sepänmaa 2022 inventointi

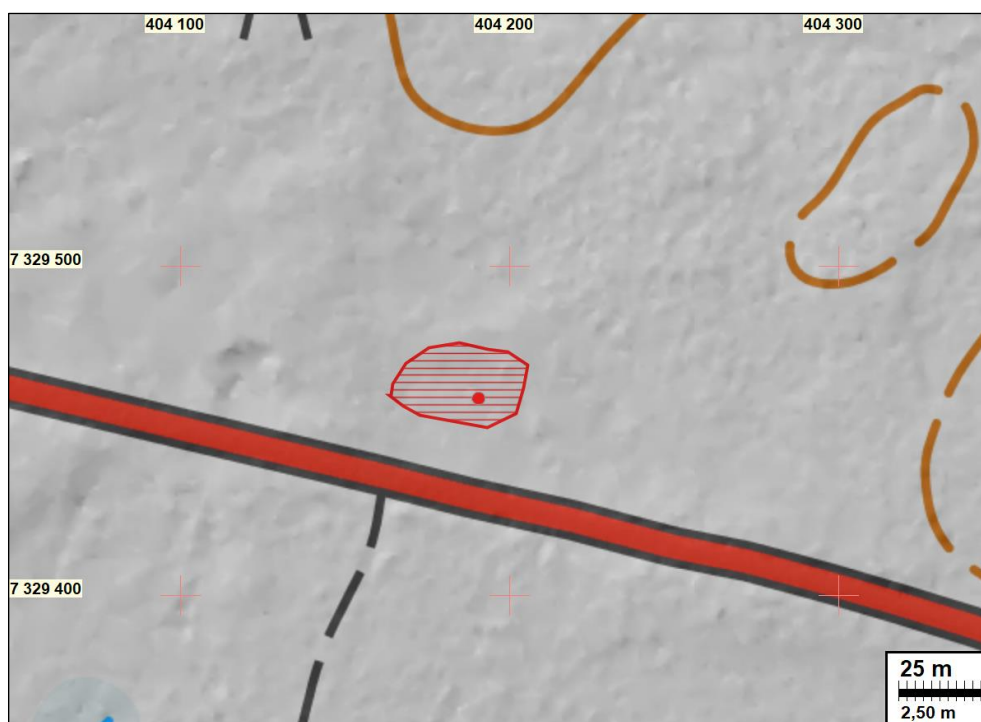
Sijainti: Paikka sijaitsee Tervolan kirkosta 3,9 km itään, sähkönsiirtolinjan *Tervola-Lehmikumpu* hankealueella, uudesta sähkönsiirtolinjasta n. 170 m etelään.

Huomiot: **Muinaisjäännösrekisteri:** Anttilankummun pohjoissivulla. Lehmikumpuun vievän tien pohjoispuolella. Vuonna 1985 alue oli hakkuuaukeaa. Paikka on noin 350 m itään Anttilankummun länsipäässä olevasta Laitalan asuinpaikasta. Tien reunassa on pieni, vesakon peittämä sorakuoppa, jonka tuntumassa on ollut muinoin pohjoiseen aukeneva lahdella. Noin 50 m sorakuopasta koilliseen, havaittiin suppealaisella hiekkamaalla muutamista tuulenskaadoista asuinpaikkalöytöjä, kiviesineen katkelma, kvartsia, ja liusketta. Paikalla erotettiin myös ainakin yhden lieden palaneita kiviä. Oleskelu poukaman rannalla ajoittuneen pian noin 2000 eKr. jälkeen. Koillispuolella todettiin kivikkoinen aurasalue.

Antti Bilund 2022: Kohteen sijainti vaikuttaa jonkin verran epäselvältä ainoan muinaisjäännösrekisterissä mainitun tutkimuksen, eli vuoden 1985 inventoinnin perusteella. Kohdekuvauksessa (s. 138) kohteen sijainniksi ilmoitettu koordinaattipiste osuu parikymmentä metriä nykyisin muinaisjäännösrekisterissä olevasta muinaisjäännösrajauksesta koilliseen (*yhdenäiskoordinaatteina ilmoitettu piste, peruskoordinaatteina ilmoitettu versio osuu 350 m päässä lännessä olevalle Laitalan asuinpaikalle*). Inventointikertomuksessa on karttaluonnos (s. 139), jonka mukaan kohde sijaitsee kuvaustekstissä mainitusta tien laidassa olevasta hiekkakuopasta koilliseen ja nykyisin muinaisjäännösrekisterissä olevasta kohteen rajauksesta selvästi luoteeseen.

Toisaalta varsinainen asuinpaikka ja sen alueella olevat maaston piirteet ovat kyseisessä karttaluonnoksessa piirretty niin onnistuneesti, että paikan pystyy sen perusteella tunnistamaan maastossa. Erityisesti asuinpaikan itäreunalle kaakosta tuleva oja, joka päättyy asuinpaikan pohjoispuolella olevan suonotkelman laitaan, on hyvä maastotuntomerkki. Tarkastuksen perusteella näyttääkin siltä, että asuinpaikan sijainti ja rajausta muinaisjäännösrekisterissä ovat oikeat, vaikka rekisteristä ei ilmene lähdettä, johon paikannus perustuu.

Asuinpaikka on nykyisin metsää kasvavaa kangasmaastoa. Mitään asuinpaikkaan viittaavaa paikalla ei nykyisin ole maan pinnalla havaittavissa. Kuten edellä todettiin, kohteen sijainti ja rajausta näyttävät olevan oikeat, eikä niitä ole syytä muuttaa.

Kohteen muinaisjäännösrekisterin mukainen rajaus-punaisella raidoituksella.

Vasemmalla muinaisjäännöksen rajatun alueen maastoa asuinpaikan länsiosassa kuvattuna kaakkoon. Nykyisin nuorta metsää kasvavalla alueella maata on muokattu aiemmin melko voimakkaasti. Kuvan keskellä olevan puupinon molemmilla puolilla puiden suuntaisena on syvät aurausvaot. Taustalla vasemmalla on kohdekuvauksessa mainittu "poukama", nykyisin suopohjainen notkelma, joka erottuu kuvassa kelta-lehtisiä puita kasvavana alueena. **Oikealla** on asuinpaikan itäpäässä suonotkelman reunaan päättyvän ojan pää, jossa on v. 1985 karttaluonnoksen mukaan itäisin silloin havaittu löytökohta. Muuten löytöalue sijaitsee vasemmalla, nyt kuusivaltaista metsää kasvavalla alueella. Oikealla näkyy suonotkelma, jonka reunalla asuinpaikka sijaitsee. Kuvattu länteen.

6 TERVOLA ANTILANKUMPU

Mjtunnus: 1000027013
Status: kiinteä muinaisjäännös (sm)
Ajoitus: kivikautinen
Laji: asuinpaikka

Koordin: N 7328871 E 405437 Z 51

- Tutkijat:** Katiskoski 2015 tarkastus, Bilund & Sepänmaa 2022 inventointi
- Sijainti:** Paikka sijaitsee Tervolan kirkosta 5,3 km itään, uusien sähkönsiirtolinjojen hanke-alueella, uudesta sähkönsiirtolinjasta *Tervola-Lehmikumpu* 90 m etelään.
- Huomiot:** **Muinaisjäännösrekisteri:** Kivikautinen asuinpaikka Kemijoen itäpuolella sijaitsevan Anttilankummun pohjoiseen laskevan rinteen alaosassa. Alueella on ainakin 6 asumuspainannetta sekä havaittu pintalöytöinä kvartseja sekä kiviesineiden kappaleita, mm. tuuran kärki ja kiviesineen teelmä. Paikka todettiin tarkastuksessa 2015, jolloin se jo oli muutaman vuoden takaisen aukkohakkuun jälkeen äestetty, jolloin asumuspainanteiden määrittäminen oli vaikeutunut.

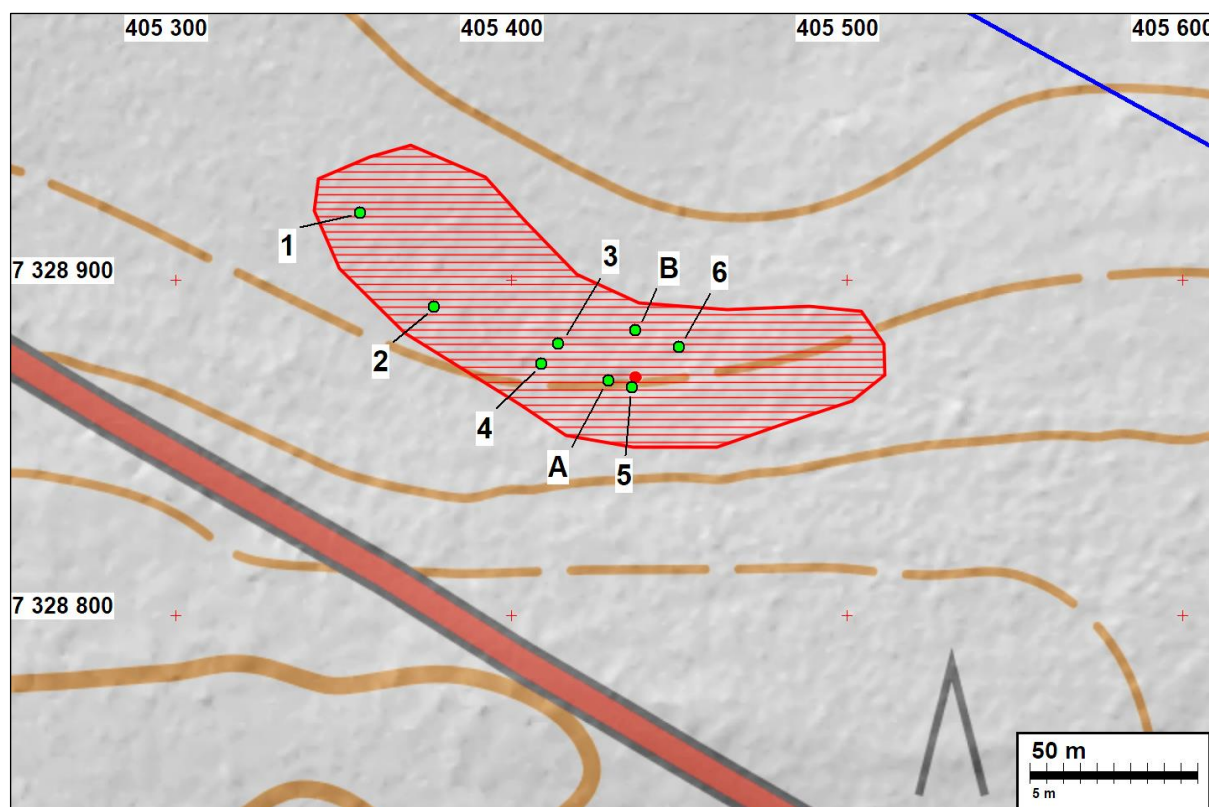
Painanteiden sekä pintalöytöjen alue on noin 150 m pituinen korkeuskäyrien mukaisessa kaakko-luode-suunnassa ja noin 35–40 m syvyinen. Löytöalue ulottui hieman jyrkempäänkin osaan rinnettä painanteiden sijoittuessa loivempaan rinteeseen. On mahdollista, että painanteita on ollut enemmänkin. Kaakosta lukien painanteiden kooksi arvioitiin: 10x6, 10x6, 8x5, 7x4, 8x5 sekä 8x5 m. Osa rakenteista on selvempiä, osa äestysenemmän häiritsemiä.

Antti Bilund 2022: Inventoinnin aikaan asuinpaikalla männyntaimikko ja paikoin lehtipuuvesakko oli tiheää. Äestysjäljet ovat jo sammaloituneet lähes kokonaan. Havaintomahdollisuudet ovat siis melko huonot.

Tarkastuksessa havaittiin kuusi enemmän tai vähemmän selvää asumuspainannetta. Kaikissa niissä on äestyksessä syntyneitä vaurioita. Vaikka painanteita havaittiin sama määrä kuin vuonna 2015, ei ole varmaa, että kaikki ovat samoja. Matalimpien ja pahimmin rikkoutuneiden painanteiden osalta tulkinta on epävarmaa ja subjektiivista, ja alueella on muitakin mahdollisia painanteita, jotka joku muu havainnoitsija voisi tulkita asumuspainanteiksi.

Asumuspainanteiden lisäksi alueella havaittiin kolmessa kohdassa äestysjäljissä kvartsi-iskoksia (joita ei otettu talteen). Yksi näistä kohdista oli läntisimmässä asumuspainanteessa (kartassa numero 1) ja kaksi muuta alueen keskiosassa (kartassa kohdat A ja B).

Muinaisjäännösalueen itäosassa ei havaittu yhtä selviä painanteita kuin lännempänä eikä myöskään löytöjä. Löytöhavaintojen puuttuminen ei ole yllättävää, sillä itäosassa aluskasvillisuus oli rehevämpää (paljon heinää), ja maanpinta vielä huommin näkyvissä kuin lännessä. Inventoinnin perusteella kohteen sijainti- ja rajaustietoihin ei ole syytä tehdä muutoksia.

Muinaisjäännösraja viivoitettu punaisella.

● = inventoinnissa havaitut asumuspainanteet

(1–6) ja kaksi kohtaa, joissa havaittiin kvartsi-iskoksia äestysvaioissa (A ja B)

1: selvä asumuspainanne 10 x 5 m, äestysvaossa 2 kvartsi-iskosta (N 7328920 E 405355)

2: pyöreähkö painanne 7-8 m, matala epävarma asumuspainanne (N 7328892 E 405377)

3: todennäköinen asumuspainanne 10 x 6 m (N 7328881 E 405414)

4: todennäköinen asumuspainanne 11 x 7 m (N 7328875 E 405409)

5: todennäköinen asumuspainanne, ehkä soikea 6-7 m x 8-10 m (N 7328868 E 405436)

6: mahdollinen asumuspainanne 10 x 5 m, matala (N 7328880 E 405450)

Sinisellä viivalla on merkitty suunnitellun voimajohtolinjan sijainti asuinpaikan koillispuolella.

Vasemmalla kuvassa näkyy tyypillistä maastoa ja taimikkoa asuinpaikalla inventoinnin aikana. Kuva on otettu äestysvaurioittaman asumuspainanteen (kartassa numero 5) koillisesta lounaaseen. Kuvan keskellä on asumuspainanteen länsipää, jonka reunalla näkyy tummana äestysvaossa syntyneitä mätätäitä. Etualalla on painanteen reunalla äestysvaossa esiin tullut kivi. **Oikealla** näkyy kvartsi-iskoksia jo sammaloituneessa äestysjäljessä vasemmanpuoleisessa kuvassa näkyvän asumuspainanteen länsipään lähellä (kartassa kohta A).

9 TERVOLA PÖYTÄMAA

Mjtunnus: uusi kohde
Status: kiinteä muinaisjäännös (sm)
Ajoitus: kivikautinen
Laji: asuinpaikka

Koordin: N 7321810 E 402087 Z 57–60

Tutkijat: Bilund & Sepänmaa 2022 inventointi

Sijainti: Paikka sijaitsee Tervolan kirkosta 9 km eteläkaakkoon, tuulipuiston hankealueella.

Huomiot: **Antti Bilund 2022:** Asuinpaikka löytyi inventoinnissa 10.9.2022. Maastossa oli mukana myös Timo Sepänmaa.

Pöytämaan pohjois-eteläsuuntaisen, noin 1,5 km pitkän ja 0,5 km leveän harjanteen koilliskulmasta ulkonee koilliseen kapea hiekkaharjanne. Se on tyveltä noin 100 m leveä, mutta kapenee nopeasti. Pääosin harjanne on noin 30 m leveä ja kärjestä vain noin 20 m. Harjanteen laki laskee vähitellen koilliseen, ja harjanne muuttuu lopulta noin 300 m päässä ympäröivän suon pinnan yläpuolella vain paikoitellen esiin nousevaksi hiekkasärkäksi, jonka nimenä peruskartalla on Pöytämaan-sarvi. Suon reuna on harjanteen sivuilla hiukan 55 m korkeuskäyrän alapuolella. Suon reunassa on harjanteen sivuilla kapea hiekkainen tasanne (tasolla 55 m mpy). Sen yläpuolella on jyrkempi, monin paikoin törmämainen nousu harjanteen laelle, joka on tasainen. Harjanteen laki on sen kärjessä noin tasolla 57 m mpy ja lähellä tyveä tasolla 60 m mpy. Harjanteen tyvellä on laaja hiekkakuoppa, joten alkuperäiset maaston muodot siellä ovat hävinneet. Muokattu alue harjanteen laella jatkuu koillisessa pisteeseen N 7321800 E 402080 asti. Parin kymmenen metrin matkalla tästä pisteestä lounaaseen maan pinta on kuorittu, mutta maata ei ole viety pois. Kauempana lounaassa eli lähempänä nykyistä hiekkakuoppaa maata on ehkä kaivettu syvemmällekin, mutta kasvillisuuden vuoksi tätä on vaikea arvioida varmasti. Edellä mainitusta pisteestä laskevat metsäkoneen ajourat harjanteen laelta alas suon reunaan luoteeseen ja itään. Ajourien lounaispuolella harjanteen laki ja rinteet suon laitaan asti ovat entistä hakkuualueetta, jossa maan pintaa on muokattu. Nyt alueella kasvaa taimikkoa. Edellä mainitusta pisteestä koilliseen harjanteen laki ja rinteet suon reunaan asti ovat ehjää metsämaastoa.

Asuinpaikka löytyi, kun edellä mainitulla, pinnaltaan kuoritulla alueella harjanteen laella havaittiin runsaasti iskosmaisia kvartseja pisteestä N 7321800 E 402080, noin 20 m matkalla lounaaseen. Löytöjen arviointia vaikeutti se, että alueelle on jossain vaiheessa levitetty kivimursketta (sepeliä). Mahdollisesti sitä on tuotu lounaassa olevasta hiekkakuopasta paikalle tulevalle ajouralle tai jossain vaiheessa ennen nykyisen taimikon muodostumista jopa varastoitu paikalla. Mursketta on saattanut levitä ajouran sivuille myös siinä vaiheessa, kun maata on muokattu puun taimien istuttamista varten. Löytyneet pienet ja hyvin iskosmaiset kvartsit kuitenkin poikkeavat murskeen kiviaineksesta, joten ne tulkittiin esihistoriallisiksi asuinpaikkalöydöiksi.

Paikalle kaivettiin kahdeksan koekuoppaa asuinpaikan laajuuden selvittämiseksi:

Koekuoppa 1 (N 7321810 E 402087) kaivettiin ehjään metsämaastoon harjanteen laelle, noin 10 m koilliseen muokatun alueen reunasta. Kuopassa todettiin normaali podsolimaannos. Maalaji oli lähes kivetöntä hienoa hiekkaa. Löytöinä saatiin kvartsi-iskoksia. Löydöt keskittyivät mineraalimaan pinnan lähelle noin 10 cm kerrokseen. Selvää kulttuurikerrosta ei havaittu.

Koekuoppa 2 (N 7321796 E 402078) kaivettiin lähinnä maaperän tarkastamiseksi harjanteen laelle kuoritulle alueelle, jossa maan pinnalla havaittiin kvartseja. Löytöinä saatiin pari kvartsi-iskosta.

Koekuoppa 3 (N 7321801 E 402082) kaivettiin harjanteen laelle aivan kuoritun alueen reunan viereen. Koekuopan kohdalla oli ehjä kangasturve ja sen alla normaali podsolimaannos. Maalaji oli lähes kivetöntä hienoa hiekkaa. Löytöinä saatiin kvartsi- ja kivilaji-iskoksia.

Koekuoppa 4 (N 7321833 E 402100) kaivettiin harjanteen laelle ehjään metsämaastoon, noin 35 m muokatun alueen päästä koilliseen. Kuopassa todettiin normaali podsolimaannos. Maalaji oli lähes kivetöntä hienoa hiekkaa. Löytöinä saatiin kvartsi-iskoksia.

Koekuoppa 5 (N 7321844 E 402109) kaivettiin harjanteen laen itäreunalle ehjään metsämaastoon, noin 15 m koekuopasta 4 koilliseen. Paikalla oli muutaman metrin läpimittainen, matala, loivareunainen, pyöreähkö painanne. Kuopassa todettiin normaali podsolimaannos. Maalaji oli lähes kivetöntä hienoa hiekkaa. Mitään muinaisjäännöksiin viittaavaa ei havaittu.

Koekuoppa 6 (N 7321859 E 402113) kaivettiin harjanteen laelle ehjään metsämaastoon, noin 15 m koekuopasta 5 pohjoiseen. Kuopassa todettiin normaali podsolimaannos. Maalaji oli lähes kivetöntä hienoa hiekkaa. Mitään muinaisjäännöksiin viittaavaa ei havaittu.

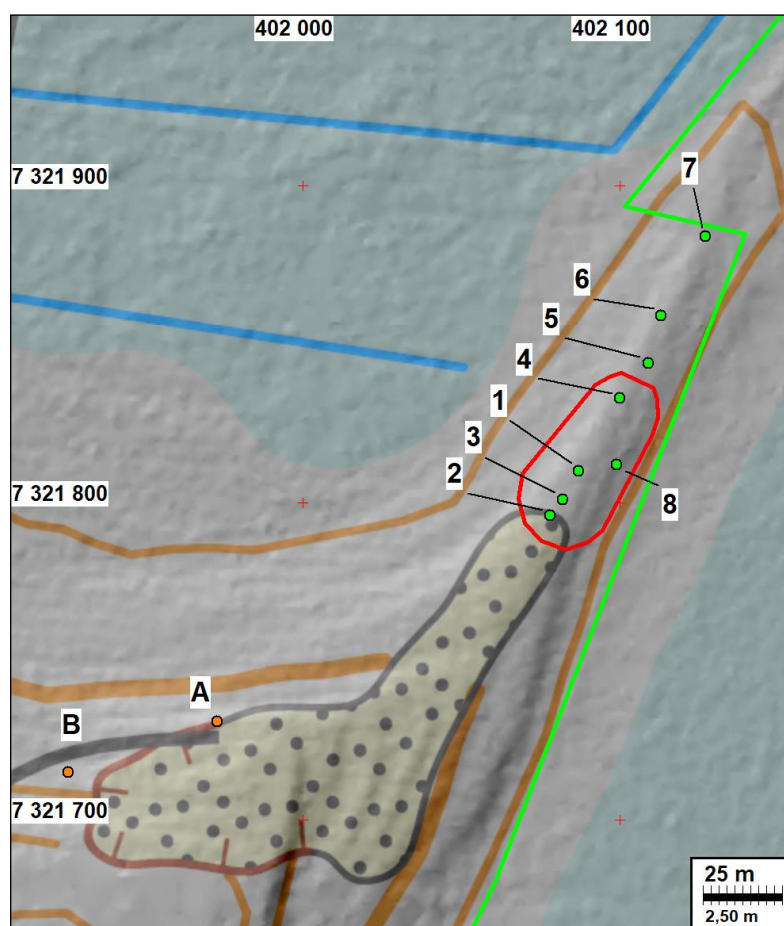
Koekuoppa 7 (N 7321884 E 402127) kaivettiin harjanteen laelle ehjään metsämaastoon, lähes 30 m koekuopasta 6 koilliseen. Juuri koekuopan lounaispuolella maan pinta nousee lähes törmämäisenä noin metrin tasanteelle, jolla koekuoppa 6 on. Koekuoppa 7 siis sijaitsi harjanteen laella, mutta alemmalla tasolla kuin edelliset kuopat (ehkä 56 m mpy). Koekuopan kohdalla kulki ajoura harjanteen poikki, mutta maan pinta oli ehjä. Tilan raja (ja samalla inventointialueen raja) on muutamia metrejä koekuopasta pohjoiseen. Kuopassa todettiin normaali podsolimaannos. Maalaji oli lähes kivetöntä hienoa hiekkaa. Mitään muinaisjäännöksiin viittaavaa ei havaittu.

Koekuoppa 8 (N 7321812 E 402099) kaivettiin harjanteen itärinteelle koekuoppien 1 ja 4 välisellä alueella. Paikalla havaittiin parin metrin läpimittainen muodoltaan soikeahko ja noin puoli metriä syvä kuoppa, jota alarinteen puolella näytti rajaavan reunavalli. Kuopan luonteen selvittämiseksi siihen kaivettiin koekuoppa, jossa ei kuitenkaan havaittu mitään muinaisjäännökseen viittaavaa. Kuoppa tulkittiin alarinteen suuntaan kaatuneen puun juurakon jättämäksi luontaiseksi muodostumaksi.

Alemmilla tasanteilla suon laidassa, erityisesti asuinpaikan luoteispuolella ja myös samalla korkeustasolla asuinpaikalta lounaaseen suon reunan läheltä etsittiin merkkejä asuinpaikasta pinnallisesti maastoa havainnoiden ja myös muutamia koekuoppia kaivaen, mutta mitään ei havaittu.

Asuinpaikalta lounaaseen, ylempää Pöytämaan harjanteen pohjoispään rinteeltä löydettiin vähäisiä asuinpaikkaan viittavia merkkejä kahdesta kohdasta. Yksittäiset kvartsi-iskokset löydettiin suuren hiekkakuopan pohjoisreunalta kuoritulta maan pinnalta (N 7321731 E 401973) ja hiekkakuopan länsipäästä, jossa maanpintaa on myös kuorittu ja kaiveltu varsinaisen laajan hiekkakuopan pään ja hiekkakuoppaan lännestä tulevan tien välissä (N 7321715 E 401926). Nämä löytökohdat liittyvät todennäköisesti asuinpaikkaan, joka on ollut hiekkakuopan länsipään kohdalla, mutta tuhoutunut hiekanotossa. Hiekkakuopan pohjoisreunasta laskee jyrkkä rinne suon laidassa olevalle tasanteelle, eikä hiekkakuopan reunalla ole juurikaan asuinpaikaksi sopivaa aluetta jäljellä. Heti läntisen löytökohdan länsi- ja eteläpuolella maaperä muuttuu kiviseksi, rinne on sielläkin varsin jyrkkää. Asuinpaikaksi sopivaa maastoa ei siis ole paikalla enää jäljellä.

Havaintojen ja koekuoppalöytöjen perusteella asuinpaikaksi ehdotetaan rajattavaksi harjanteesta osuus, joka sisältää koekuopat 1–4. Asuinpaikkahavainnot ovat harjanteen lakitasanteelta, mutta myös harjanteen törmämaiset rinteet suon laidassa oleville tasanteille asti on syytä sisällyttää rajaukseen.

Inventointialueen raja vihreällä viivalla. Asuinpaikalle ehdotettu muinaisjäänösrajaus on merkitty punaisella viivalla.

● = Koekuopat. Koekuopista 1–4 saatiin asuinpaikkalöytöjä, koekuopat 5–8 olivat löydöttömiä.

● = Kohdissa A ja B havaittiin yksittäisiä kvartsi-iskoksia kuoritulla maan pinnalla, hiekkakuopan reunoilla. Löydöt liittyvät mahdollisesti hiekkakuopan kohdalla olleeseen asuinpaikkaan. Ehjä maasto löytökohdista länteen ja pohjoiseen ei ole asuinpaikaksi sopivaa. Löytökohtia voidaan pitää asuinpaikkakohteen alakohteina, jotka ovat tyyppiä löytöpaikka.

Vasemmalla asuinpaikan lounaisosaa tasaisella harjanteen laella. Etualalla on koekuoppa 2, kauempana lähimpien suurten mäntyjen edessä koekuoppa 3 ja metsässä niiden takana koekuoppa 1. Etualalla kuoritulla alueella havaittiin runsaasti kvartsi-iskoksia. Kuvattu pohjoisluoteeseen. **Oikealla** asuinpaikan koillisosaa harjanteen laella ehjässä metsämaastossa. Etualalla on koekuoppa 1. Kuvan keskeltä hieman ylös ja oikealle näkyy puiden välissä Timo Sepänmaa kaivamassa koekuoppaa 4. Se oli koillisin koekuoppa, josta saatiin asuinpaikkalöytöjä. Kuvattu pohjoiseen.

Vasemmalla asuinpaikan lounaisosaa harjun laella. Kuvaaja koekuopan 1 kohdalla. Koekuoppa 3 on kuvan keskellä, korkean männyn ja kuoritun alueen reunan välissä, koekuoppa 2 sen takana. Kauempana on taimikkoa ja pensaikkkoa kasvavaa muokattua maastoa harjanteen laella. Taustalla näkyy metsänreuna Pöytämaan suuren hiekkakuopan eteläreunalla. Kuvattu etelälounaaseen. **Oikealla** on harjun itärinteessä asuinpaikan kohdalla havaittu kuoppa. Koekuopan perusteella se tulkittiin kaatuneen puun juurakon jättämäksi luontaiseksi muodostumaksi. Kuvattu etelään.

Vasemmalla näkyy asuinpaikan lounaisosaa harjun laella kuvattuna luoteeseen. Etualalla näkyy kuorittua aluetta, jossa vähäkivisen hiekkamaan pinnalla on joillakin kohdin paikalle muualta tuotua kivimursketta. Hiekkaisilta alueilta kuitenkin löytyi kvartsi-iskoksia. Taustalla näkyy harjanteen laelta luoteeseen laskevan rinteiden alla suon reunalla olevaa hiekkaisista tasannetta. **Oikealla** näkymä luoteessa suon laidalla olevalta tasanteelta ylös harjanteen laella olevan asuinpaikan suuntaan. Asuinpaikka ulottuu harjanteen laella läheltä kuvan oikeaa reunaa vasemmalle, metsään, useita kymmeniä metrejä kuvan ulkopuolelle. Kuvattu eteläkaakkoon.

10 TERVOLA PERÄKUMPU

Mjtunnus: uusi
Status: kiinteä muinaisjäännös (sm)
Ajoitus: ajoittamaton
Laji: kivirakenteita rakkakuoppia

Koordin: N 7328229 E 407016 Z 72–74

Tutkijat: Bilund & Sepänmaa 2022 inventointi

Sijainti: Paikka sijaitsee Tervolan kirkosta 7 km itäkaakkoon, uusien sähkönsiirtolinjojen hankealueella, suunnitellun linjan *Tervola-Lehmikumpu* alla.

Huomiot: **Timo Sepänmaa 2022:** Peräkumpu-nimisen mäen laella on noin 200 x 50 m laajuinen rakka-alue. Keskiosassaan se on lähes puuton, pohjois- ja eteläosissa huuhtoutunut kivikerros on ohuempi ja moreenimaa on lähempänä pintaa, jolloin puustoa ja muuta aluskasvillisuutta on enemmän.

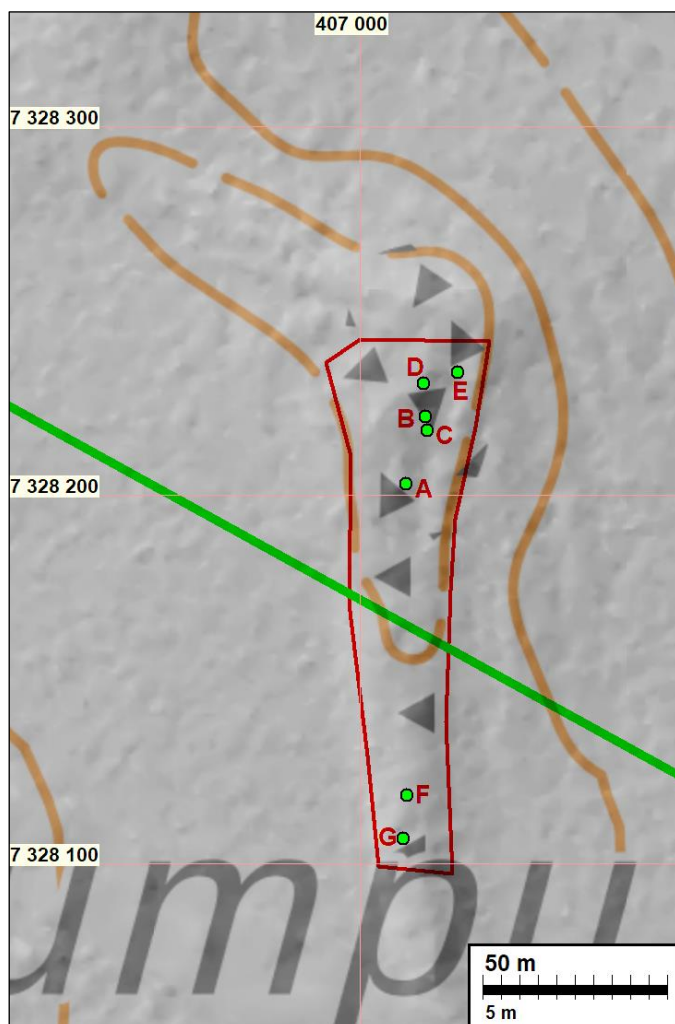
Rakkakivikossa todettiin 7 enemmän tai vähemmän selvää kuoppaa. Suurin osa näistä on varmuudella ihmisen tekemiä, mutta epämääräisimmät saattavat olla luonnonmuodostumia.

Rakkakuopat

N	E	ala kohde	kuvaus	Huom.
7328203	407012	A	Pyöreä. Halkaisija 2 m, syvyys 70 cm	
7328221	407018	B	Pyöreä. Halkaisija 2 m, syvyys 30 cm	Epämääräinen / epävarma
7328218	407018	C	Muodoltaan pyöristetty neliö, 3 x 3 m, syvyys 40 cm	Reunavallia varsinkin itäosassa
7328230	407017	D	Muodoltaan maljamainen, pyöreä, halkaisija 3 m, syvyys 40 cm	Epämääräinen / epävarma
7328233	407026	E	Pyöreä, halkaisija 3,5 m, syvyys 50 cm.	Reunavallia eteläosassa. Päällä lahoava tornimaisen puurakenteen jäännös, joka on selvästi nuorempi kuin kuopparakenne.
7328119	407013	F	Pyöreä, loiva, halkaisija 4 m, syvyys 50 cm.	Epämääräinen / epävarma. Osin sammalpeitteinen. Kaakkoislaidalla epäselvää kivivallia
7328107	407012	G	Pyöreä, halkaisija 2,5 m, syvyys 80 cm.	Reunavallia. Heti eteläpuolella noin 6 x 10 m laajuinen kaivettu alue, joka särkenyt hieman rakenteen eteläosaa.

Alueella on myös yksi kivikasa, kooltaan 2 x 2 m, korkeudeltaan 80 cm, pisteessä N 7328239 E 407006. Kyseessä on käytössä oleva, isojakoa nuorempi rajamerkki tilusten rajalla. Kohde ei ole muinaismuistolain suojelema.

Alueella, varsinkin sen eteläosassa, on useita uudenaikaisia kaivantoja. Nämä ovat kooltaan noin 4 x 4–12 x 8 m välillä. Vaikutti siltä, että ne on kaivettu syvälle rakka-kivikon alaiseen moreenimaahan ja sen jälkeen peitetty ja pyritty ennallistamaan maanpinta. Koska ne on peitetty uudelleen, kyseessä eivät liene maanottoon liittyvät kokeilukuopat vaan pikemminkin geologiseen tutkimukseen liittyvät koealat. Kasvillisuuden palautumisesta päätellen ne on tehty muutama vuosi sitten.

Muinaisjäännösalueen raja on merkitty punaisella viivalla ja suunniteltu voimajohtolinja vihreällä viivalla.
● = Rakkakuopat

Vasemmalla rakkakuoppa A, halkaisijaltaan 2 m. Kuvattu koilliseen. **Oikealla** rakkakuoppa B. Epämääräinen, halkaisija noin 2 m, lapion kohdalla. Taustalla lapiosta hieman oikealle alakohde C - neliömäinen rakkakuoppa. Kuvattu itään.

Vasemmalla neliömäinen rakkakuoppa C, lapio sen reunavallin ulkosyrjällä. Kuvattu koilliseen. **Oikealla** rakkakuoppa D, epämääräinen, halkaisija noin 3 m. Kuvattu itään.

Rakkakuoppa E, sortuneiden puurakenteiden alla. **Vasemmalla** kuvattu länteen, **oikealla** koilliseen. Varsinkin oikeanpuolisessa kuvassa selvää kivallia.

Vasemmalla rakkakuoppa F, halkaisija noin 4 m. Kaakkois- ja itäosassa reunavallia. Kuvattu eteläkaakkoon. **Oikealla** rakkakuoppa G, halkaisijaltaan noin 2,5 metriä, lapio sen keskiosassa. Taustalla muutama vuoden takaisen kaivannon jäänteet. Kuvattu etelään.

11 TERVOLA RAKKA-AHO

Mj-tunnus: 1000011862

Status: kiinteä muinaisjäännös (sm)

Ajoitus: ajoittamaton

Laji: kivirakenteita rakkakuoppia

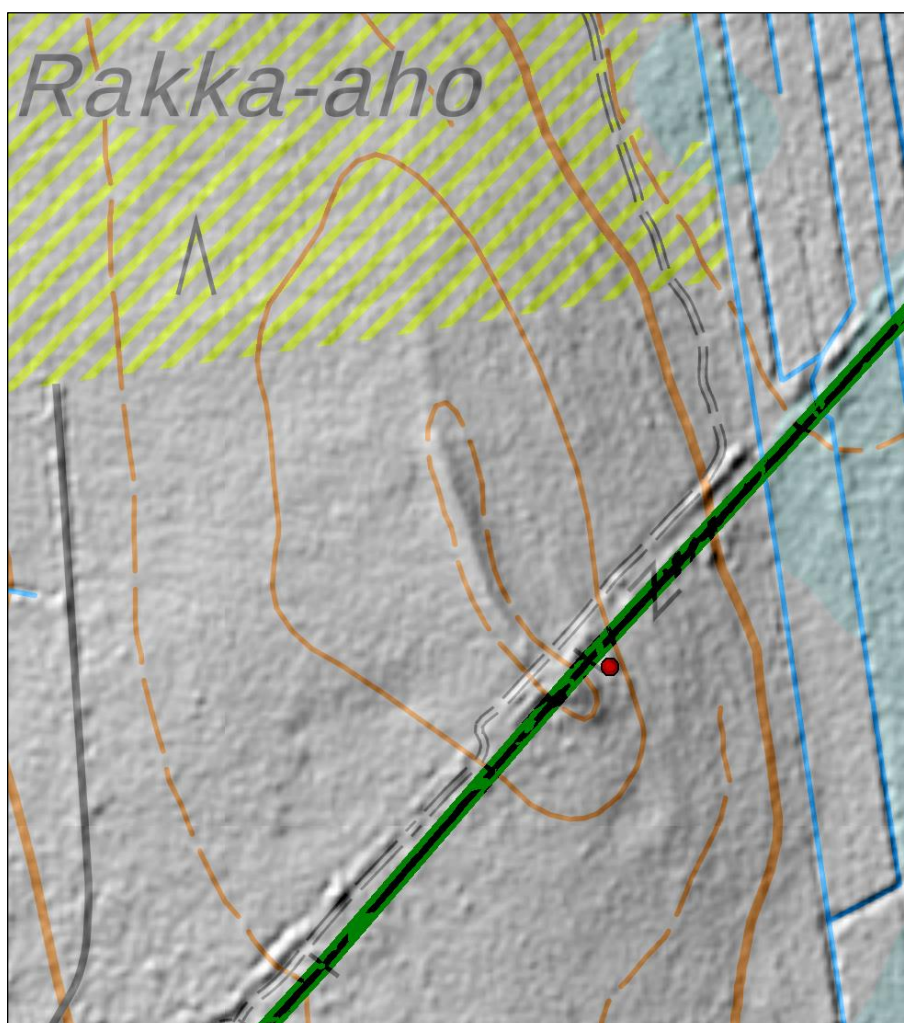
Koordin: N 7325270 E 408562

Tutkijat: Hannu Kotivuori 2004 tarkastus

Sijainti: Paikka sijaitsee Tervolan kirkosta n. 9,8 km itäkaakkoon, uusien sähkönsiirtolinjojen hankealueella, n. 10 m suunnitellun linjan *Taivalkoski-Lehmikumpu* itäpuolella.

Huomiot: **Muinaisjäännösrekisteri:** Kohde sijaitsee Tervolan kirkosta noin 10 kilometriä kaakkoon ja Lehmikummusta noin 2,5 kilometriä länsilounaaseen. Soiden ympäröimän kangassaarekkeen lakiharjanteen kaakkoispäässä on sähkölinjan alla, tolpan eteläpuolella kolme kivikkokuoppaa. Näistä kahta ympäröi valli niin, että ne muistuttavat kehärykkiöitä.

Bilund & Sepänmaa 2022: Kohdetta ei tarkastettu inventoinnissa 2022.

Vihreällä sähkönsiirtolinja ja punaisella ympyrällä muinaisjäännöksen koordinaattipiste.

Muu kulttuuriperintökohde

8 TERVOLA LAITISENSAARET

Mj-tunnus: uusi

Status: arkeologinen muu kulttuuriperintökohde (sm)

Ajoitus: historiallinen

Laji: asuinpaikka

Koordin: N 7318160 E 398868

Tutkijat: Bilund & Sepänmaa 2022 inventointi

Sijainti: Paikka sijaitsee Tervolan kirkosta 12,8 km etelään, tuulipuiston hankealueella.

Huomiot: **Timo Sepänmaa 2022:** Kartoille nimetty ”Laitisensaaret” on ojitetulla suoalueella sijaitseva ryhmä moreenikumpareita, osittain ilmeisesti kalliopohjaisia. Näistä suurimmalla (n. 200 x 100 m), itäisimmällä, todettiin raivausröykkiötä, raivausvalli ja mahdollinen rakennuksenperusta.

Alue on ympäröivän suon tasalta (n. 38 m mpy) vajaa kymmenen metriä kohoava moreenikumpare, osin melko kivikkoinen. Todetut raivausröykkiöt ja rakennuksenperustus ovat kahdella eri alueella – toisaalta kumpareen eteläosassa, toisaalta sen koillisosassa. Välialueella ei havaittu mainittavaa. Alue on melko pusikkoista, nuorta kuusta, mäntyä ja koivua kasvavaa metsää. Lakialue on osin avoimempaa.

Alueella havaittiin 5 raivausröykkiötä, yksi raivauskivivalli sekä mahdollinen rakennuksenperustus. Yksi raivausröykkiö (kohde D) sijaitsi rinteen juurella, loivalla suoksi vaihtuvalla alueella. Muut sijaitsivat kivikkoisella moreenirinteellä ja sen laella. Raivauskivivalli (kohde C) sijaitsee kivikkoisen rinteen yläosassa ja rajaa luoteessa lohkareisemman ja kaakossa pienikivisemmän ja enemmän hienoainesta sisältävän alueen.

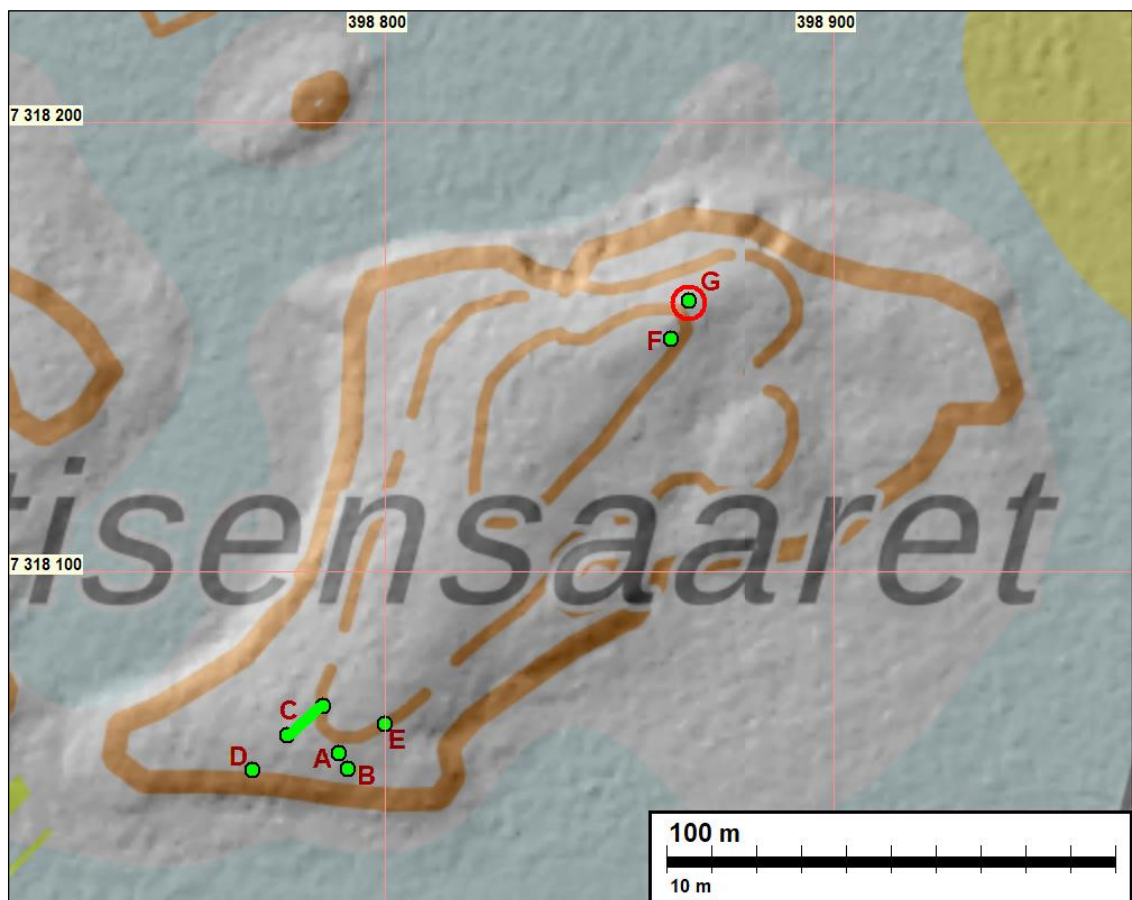
Mahdollinen rakennuksenperustus on harjanteen koillisosassa. Sen pitkiä seinämiä rajaavat harvakseen asetellut 30–50 cm kokoiset kivet. Molemmissa kapeissa päädyissä on tiheämmän kiveyksen alueet muutaman neliömetrin alalla. Selvää uuninjäännöstä ei ollut havaittavissa.

Kyseisellä alueella ei näy merkkejä asutuksesta 1900-luvun peruskartoilla tai 1840-luvun pitäjänkartoilla. Vuoden 1833 isojakokartassa suunnilleen rakennuksenperustuksen (alakohde G) kohdalle on tehty epäselvä merkintä, joka saattaa tarkoittaa rakennusta tai sitten jotain aivan muuta.

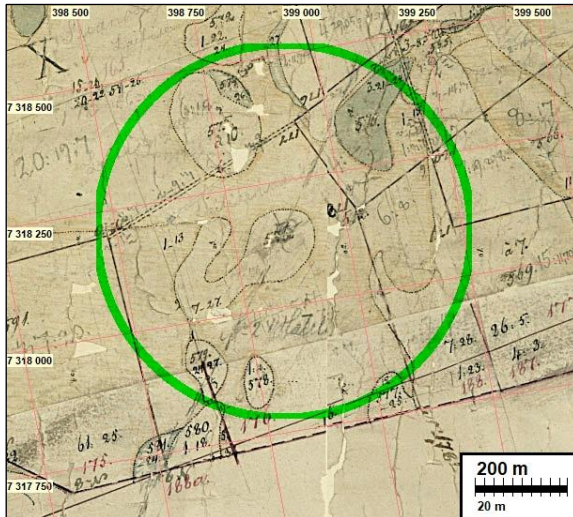
Näillä perustein määritimme kohteen muinaisjäännösstatukseksi ”muu kulttuuriperintökohde”.

Havaintopaikat

N	E	ala- kohde	kuvaus	Huom.
7318059	398790	A	Raivausröykkiö. Koko 2 x 2,5 m, korkeus 50 cm	
7318056	398792	B	Raivausröykkiö. Koko 3 x 2 m, korkeus 50 cm	
7318063	398778	C	Raivauskivivalli. Leveys n. 2 m, korkeus 30–50 cm, pituus noin 13 m	Raivausvallin eteläpää
7318070	398786	C		Raivausvallin pohjoispää
7318056	398770	D	Raivausröykkiö. Koko 2 x 3 m, korkeus 80 cm	Suorahkosivuinen ja -seinäinen
7318066	398800	E	Raivausröykkiö. Koko 2 x 1,5 m, korkeus 25 cm	
7318152	398864	F	Raivausröykkiö. Koko 1 x 1,5 m, korkeus 90 cm	
7318160	398868	G	Mahdollinen rakennuksenperustus. Koko 3,5 x 7 m	Oletettu perustus tehty luonnonkivistä (30–60 cm). Molemmissa kapeissa päädyissä tiheämpää kiveystä muuta- man neliömetrin alalla.

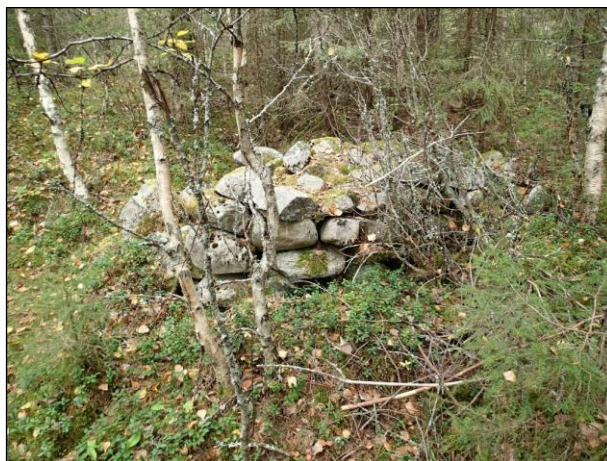
Kohteet merkitty vihreillä palloilla. Kirjaimet A-G vastaavat alakohteita.

Vasemmalla: Ote v. 1833 isojakokartasta (Degerman). Karttaan on tehty heikosti erottuvia lisäyksiä myöhemmin mm. lyijykynällä – luultavasti ennen 1900-luvun toista vuosikymmentä. Esim. "Laitisensaari" vihreän ympyrän keskikohdasta hieman ylävasemmalle. 2022 inventoinnissa havaittu mahdollinen rakennuksenjäännös sijaitsee vihreän ympyrän keskipisteessä, lounaasta koilliseen piirretyin kaksoisviivan alla. Alkuperäisessä karttapohjassa kohdalle on merkitty numeroita (5 ja joitakin muita). Myöhemmin kohdalle, osin numeromerkintöjen yläpuolelle, osin niiden päälle on tehty lyijykynämerkintöjä, jotka voidaan toisaalta tulkita rakennuksen symboliksi – toisaalta numerosarjaksi. Havaittu mahdollinen rakennuksenjäännös sijaitsee kyseisellä kohdalla korkeintaan 20 metrin virhemarginaalilla. **Oikealla:** Ote pitäjänkartasta 1840-luvulta. Kohdalle ei ole merkitty asutusta.

Vasemmalla raivausröykkiö A. Kuvattu koilliseen. **Oikealla** raivauskivivalli C. Lapiro lounaispäässä. Kuvattu koilliseen.

Vasemmalla siististi ladottu raivausröykkiö, D. Koko 2 x 3 m, neliömäinen, korkeus 80 cm. Kuvattu koilliseen. **Oikealla** mahdollinen rakennuksenperusta, (G) mäen lakialueen itälaidalla. Koko 3,5 x 7 m, oletettujen seinäperustusten kohdalla on harvakseltaan halkaisijaltaan noin 30–60 cm kiviä. Kuvattu koilliseen.

Löytöpaikka**3 TERVOLA YLI-HARJUNSELKÄ 2**

Mj-tunnus: 1000011871
Status: löytöpaikka
Ajoitus: ajoittamaton
Laji: löytöpaikka: palanutta kiveä

Koordin: N 7318983 E 399413 Z 42,5

Tutkijat: Kotivuori 2004 tarkastus, Bilund & Sepänmaa 2022 inventointi

Sijainti: Paikka sijaitsee Tervolan kirkosta 12,0 km etelään, tuulipuiston hankealueella.

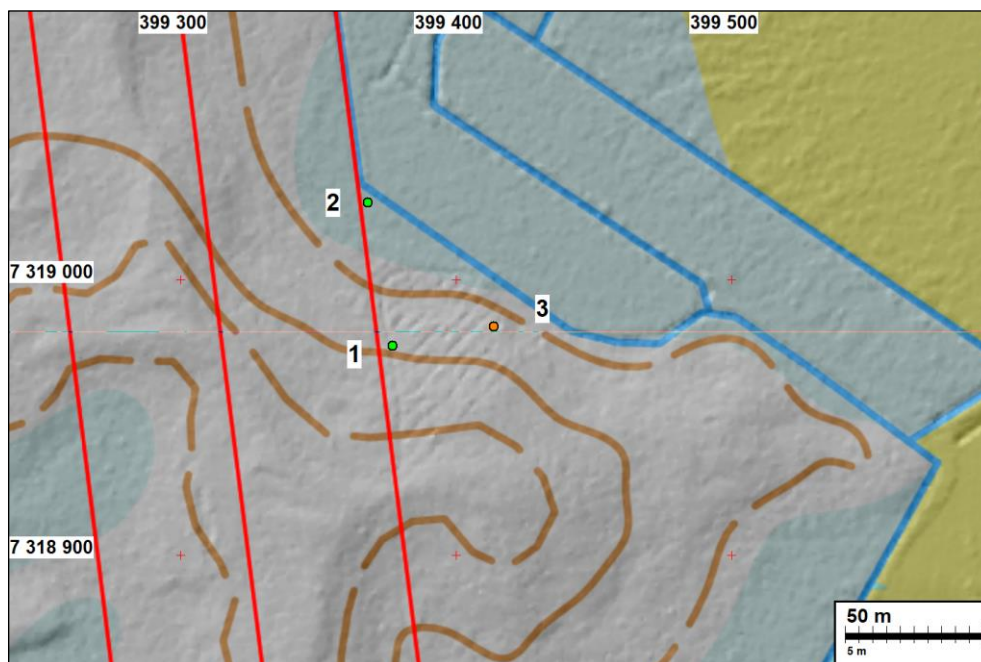
Huomiot: **Muinaisjäännösrekisteri:** Hattuvaaran kaakkoispuolella on kapea ja pääosin kivikoinen metsäharjanne Suvannonjängän ja Hautajängän välissä. Harjun eteläosassa, itäreunassa on rinnepaikassa tehty metsäaurasta, jossa oli vuoden 2004 tarkastuksen aikaan näkyvillä yksittäisten palaneiden kivien ryväs. Vaikka paikalta ei tehty löytöjä, on sitä hiekkaperäisen maan ja korkeusaseman perusteella syytä pitää yksittäisenä jälkenä esihistoriallisen ihmisen oleskelusta.

Antti Bilund 2022: Kohteen sijainti näyttää melko epäselvältä. Muinaisjäännösrekisterissä oleva sijainti (N 7318983 E 399413) on sama kuin kohteen löytäneen Kotivuoren peruskoordinaatteina ilmoittama sijainti inventointiraportin tekstissä (raportissa Tervola 125, 155–165 – muinaisjäännösten tarkastuksia 1997 ja 2004, s. 5) ja karttaluonnoksessa (s. 17). Kyseisessä käsin piirretyssä karttaluonnoksessa on piirrettynä lounaasta koilliseen suon laitaan kulkevine aurausvakoineen sama kolmion muotoinen aurausalue, joka näkyy nykyisin hyvin rinnevarjostemallissa. Karttaluonnoksessa aurausalueen länsireunassa olevan tilan rajan kohdalla on ”metsälinja”. Karttaluonnoksessa löytöpaikka on merkitty aurausalueen länsireunaan, aivan metsälinjan viereen. Karttaluonnokseen merkityn löytöpaikan sijainniksi voi arvioida N 7318976 E 399377 (tarkkuus tilan rajan suunnassa 10 m). Tämä paikka on noin 50 m länteen muinaisjäännösrekisterissä olevasta sijainnista. Muinaisjäännösrekisterissä olevan sijainnin kohdalle ei ole karttaluonnoksessa merkitty mitään. Myös Kotivuoren peruskarttaliitteessä (s. 11) kohde on merkitty jo sen aikaisessa peruskartassa näkyvän tilan rajan viereen, samalle kohdalle kuin karttaluonnoksessa.

Yhteenvetona voidaan todeta, että ilmeisesti jo maastossa piirrettyyn karttaluonnokseen tilan rajan viereen ja aurausalueen länsireunaan piirretty ja samaan kohtaan peruskarttaliitteeseen merkitty sijainti vaikuttaa vähintään yhtä todennäköisesti oikealta kuin siitä 50 m poikkeava numeroina annettu sijainti, jota ei ole mitenkään perusteltu. Kotivuori on raportin tekstiosassa (s. 5) ilmoittanut sijainnin myös peruskoordinaatteina (”GPS 39931 E, 732181 N”). Tämä ilmeisesti GPS-mittaukseen perustuva koordinaattipiste osuu muutamia kymmeniä metrejä pohjoiseen, keskelle suota (N 7319028 E 399368). Se on siten selvästi virheellinen.

Maastotarkastuksessa todettiin, että löytöpaikan tienoilla, entisellä aurausalueella kasvaa nyt nuorta metsää. Aurausvaot ovat jo täysin sammaloituneet. Aurauksessa on noussut esiin paljon kiviä, ja maaperä vaikuttaakin varsin kiviseltä hiekkamo-

reenilta. Koska havaintomahdollisuudet alueella ovat huonot, ja löytöpaikan sijaintikin edellä kuvatulla tavalla varsin epäselvä, ei paikkaa enemmälti tutkittu.

● = 3, Kohteen koordinaattipiste. Sama kuin kohteen löytäneen Kotivuoren ilmoittama sijainti inventointiraportin tekstissä (s. 5) ja karttaluonnoksessa (s. 17). Käsin piirretyssä karttaluonnoksessa on piirretty lounaasta koilliseen suon laitaa kulkevine aurausvakoineen sama kolmion muotoinen aurausalue, joka näkyy yllä olevassa kartassa rinnevarjosteessa. Karttaluonnoksessa punaisella merkityn tilan rajan kohdalla on "metsälinja".

● = 1, Karttaluonnoksessa merkitty löytöpaikka (N 7318976 E 399377, arvioitu tarkkuus tilan rajan suunnassa 10 m) osoittaa kohtaa aurausalueen länsireunassa, aivan metsälinjan vieressä. Muinaisjäännösrekisterissä olevan sijainnin kohdalle ei ole karttaluonnoksessa merkitty mitään.

● = 2, Kotivuoren raportin tekstiosassa (s. 5) ilmoittama sijainti peruskoordinaatteina ("GPS 39931 E, 732181 N"). Tämä ilmeisesti GPS-mittaukseen perustuva koordinaattipiste osuu muutamia kymmeniä metrejä pohjoiseen, keskelle suota (N 7319028 E 399368).

Vasemmalla löytöpaikan maastoa v. 2004 metsänaurausalueen länsireunalta itään kuvattuna. Kotivuoren karttaluonnokseen ja peruskarttaliitteeseen merkitsemä löytökohta on etualalla, aurausalueen reunassa ja tilan rajan vieressä. Kotivuoren koordinaattipisteinä ilmoittama löytöpaikka noin 50 m päässä, taustalla, kuvan keskellä. Kivinen hiekkamoreeninrinne laskee oikealta vasemmalla tiheään metsän reunassa olevaan suon laitaa. **Oikealla** raskaasti muokattua, mutta nyt jo täysin sammaloitunutta aurausaluetta muinaisjäännösrekisteriin merkityn eli Kotivuoren koordinaattipisteinä ilmoittaman löytöpaikan kohdalla. Suon laita on taustalla tiheään metsän reunan kohdalla. Kuvattu pohjoiseen.

7 TERVOLA JÄKÄLÄAHO

Mj-tunnus: 1000011872

Status: löytöpaikka

Ajoitus: esihistoriallinen

Laji: irtolöytöpaikka

Koordin: N 7326525 E 409522 Z 57,5

Tutkijat: Kotivuori 2004 tarkastus, Bilund & Sepänmaa 2022 inventointi

Sijainti: Paikka sijaitsee Tervolan kirkosta 10,0 km itään. Löytöpaikka sijaitsee uusien sähkönsiirtolinjojen hankealueella, uudesta sähkönsiirtolinjasta *Tervola-Lehmikumpu* 200 m lounaaseen.

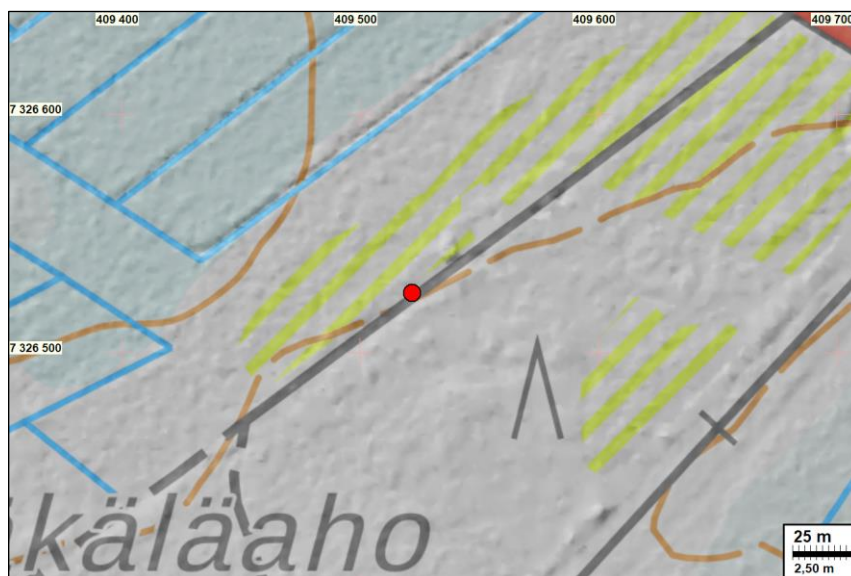
Huomiot: **Muinaisjäännösrekisteri:** Lehmikummun Jäkäläaho on matala moreenikannas Tervolan kirkolle vievän tien eteläreunassa. Sen kaakkoisreunaa kulkee voimajohdolinja. Hienohiekkaisen ajotien pinnassa oli jälkiä yksittäisestä tulisijasta, joka joidenkin palaneiden kivien ja kvartsi-iskosten perusteella on tulkittavissa esihistorialliseksi. Merkittävää asuin- tai löytöpaikkaa alueella sen alavuudesta johtuen tuskin on löydettävissä. Todennäköisesti jäljet kertovat satunnaisesta kivikauden lopun tulisijapaikasta.

Antti Bilund 2022: Inventoinnissa havaittiin tien pinnassa muutamia, noin 20 cm läpimittaisia kiviä, joista ainakin osa vaikutti palaneilta. Kivet sijaitsivat muutaman metrin tarkkuudella samassa kohdassa kuin vuoden 2004 tarkastuksessa on ilmoitettu. Muualla tien pinnassa ei näkynyt kiviä.

Tien pinnassa havaittiin myös muutamia pieniä, iskosmaisia kvartseja kivien ympäristössä. Näiden sijainti suhteessa kiviin oli samanlainen kuin vuoden 2004 kartta-luonnoksessa (raportissa Tervola 125, 155–165 – muinaisjäännösten tarkastuksia 1997 ja 2004, s. 22), eli kvartseja oli muutaman metrin matkalla kivistä koilliseen ja vähän pidemmällä (10–15 m) matkalla kivistä lounaaseen. Muualla tien pinnalla ei havaittu kvartseja eikä muutakaan muinaisjäännöksiin viittaavaa. Tie tarkastettiin koko matkalta Lehmikummuntieltä löytöpaikalle (noin 200 m) ja sadan metrin matkalla löytöpaikalta lounaaseen.

Tien luoteispuolinen alue paikan kohdalla oli nyt hakkuuaukeana, mutta maaperää aukealla ei ollut muokattu, joten havaintomahdollisuudet siellä olivat huonot. Aukealla, noin 10 m tiestä luoteeseen, on kuitenkin nähtävissä tien suuntainen, matala, osittain törmämäinen, osittain vallimainen rantamuodostuma. Kun veden pinta on ollut rantamuodostuman tasolla, on löytöpaikka ollut rannalla, ja sijainniltaan tyypillinen rantasidonnainen asuinpaikka. Tämä rantavaihe on kuitenkin ollut lyhytaikainen, koska maasto on topografialtaan hyvin loivapiirteistä ("alavaa" kuten vuonna 2004 on todettu), ja korkeuserot pieniä.

Havainnot olivat siis nyt aivan samanlaiset kuin vuonna 2004, eikä inventoinnissa saatu uusia tietoja, joiden perusteella kohteen statusta olisi syytä muuttaa.

Kohteen muinaisjäännösrekisterin mukainen koordinaattipiste on merkittynä kartalle punaisella ympyrällä.

Vasemmalla löytöpaikan maastoa kuvattuna hiekkatien suunnassa lounaaseen. Etualalla vasemmalla tien vieressä on vuoden 2004 karttaluonnokseenkin merkitty moderni hiekanottokuoppa. Tien oikealla puolella olivat edelleen samaan karttaluonnokseen merkityt puupino (sähköpylväitä, kuvassa) ja kotamainen rakennelma (kuvan ulkopuolella). Löytöpaikka on tiellä puupinosta jonkin matkaa eteenpäin. **Oikealla** kiviä tiellä löytöpaikalla, osa todennäköisesti palaneita.

Vasemmalla löytöpaikan maastoa kuvattuna hiekkatien suunnassa koilliseen. Löytöpaikka on tiellä, kuvan keskellä. **Oikealla** tien lounaispuolista maastoa kuvattuna luoteeseen. Löytöpaikka hakkuuaukean reunassa tiellä kuvan keskipisteestä vähän oikealle. Aukealla, noin kymmenen metrin päässä tiestä näkyy matala, tien suuntainen rantamuodostuma koko aukean pituudelta.

Liite raporttiin: Tervola Vitsakangas tuulipuiston hankealueen ja suunniteltujen sähkönsiirtolinjojen arkeologinen inventointi 2022

Maastossa katsotut (tarkastetut) alueet

Sinisellä on merkitty ne alueet mitkä voi tulkita katsotuksi eli tarkastetuksi (riippuen termin määritelmästä – termillä ei ole yleistä eikä standardoitua määritystä, joten ”tarkastettu alue” käsite on subjektiivinen). Paikoin katse on voinut osua kauemmaksi ja haravoida maastoa tarkemmin, paikoin lähemmäksi ja epätarkemmin, pahimmissa maastoissa vain enimmän ajan jalkojen juureen. Paikoin aikaa käytettiin jollain maastonkohdalla ja taipaleella enemmän, paikoin kuljettiin ripeästi maastoa katsellen. Joissain maastonkohdissa tehtiin koekuoppia tai kairanpistoja ja intensiivistä silmänvaraista havainnointia, ja joissain paikoin, kuten tiheissä vesakoissa ja louhikoissa, keskityttiin etenemiseen, laajemman havainnoinnin ollessa mahdotonta. Karttaa on siis tulkittava suurelpiirteisesti. Sitä ei voi tulkita niin, että kaikki tarkastetuksi merkittyjen alueiden jäännökset on havaittu. Kartta on tehty museoviranomaisten hallinnolliseen käyttöön.

Koko alue on tarkastettu laserkeilausaineiston, maastokarttojen ja ilmakuvien avulla. Maastossa on katsottu tunnettujen kohteiden lisäksi ne kohdat ja alueet, joista on arvioitu mahdolliseksi joltain arkeologisesti mielenkiintoista löydettävän, sekä maastot matkalla sellaisille kohdille ja sellaisia maastoja etsittäessä.

Seuraavissa kartoissa on esitetty hankealue ja sähkönsiirtolinjat pohjoisesta alkaen.

